

Odnos individualne ciljne orijentacije i sociometrijskog statusa igračica unutar odbojkaške ekipe

---

Šaban, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:737486>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Iva Šaban

**ODNOS INDIVIDUALNE CILJNE ORIJENTACIJE I SOCIOMETRIJSKOG
STATUSA IGRAČICA UNUTAR ODBOJKAŠKE EKIPE**

Diplomski rad

Rijeka, 2017.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Iva Šaban

**ODNOS INDIVIDUALNE CILJNE ORIJENTACIJE I SOCIOMETRIJSKOG
STATUSA IGRAČICA UNUTAR ODBOJKAŠKE EKIPE**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Petra Anić

Rijeka, 2017.

IZJAVA

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad izradila samostalno, znanjem stečenim na Odsjeku za psihologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilište u Rijeci, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentorice dr. sc. Petre Anić.

Rijeka, kolovoz 2017.

Sažetak

Ovim se radom nastojao ispitati odnos ciljne orijentacije prema postignuću u sportu te percepcije motivacijske klime sa sociometrijskim statusom u vršnjačkoj skupini. U istraživanju je sudjelovalo 139 aktivnih odbojkašica s područja Primorsko-goranske županije, prosječne dobi od 13,5 godina. Korišteni su sljedeći mjerni instrumenti: Upitnik ciljne orijentacije u sportu, Upitnik percipirane motivacijske klime u sportu, sociogram, te novokonstruirani upitnik kojim su se mjerile karakteristike pripisane osobama različitog sociometrijskog statusa. Za potrebe istraživanja konstruiran je Upitnik pripisanih karakteristika osobama različite ciljne orijentacije koji uz opis hipotetskog lika određene ciljne orijentacije prema postignuću u sportu sadrži i niz karakteristika na temelju kojih ga ispitanici procjenjuju. Faktorskom analizom je utvrđena dvofaktorska struktura novokonstruiranog upitnika, a istaknula su se dva faktora: Pozitivne odrednice suigrača i Negativne odrednice suigrača. Na temelju procjena ispitanika nastojalo se zaključiti koje osobine u većoj mjeri ispitanice pripisuju osobama različite ciljne orijentacije.

Dobivena je pozitivna korelacija između individualne ciljne orijentacije i percepcije istovjetne motivacijske klime. Igračice različitog sociometrijskog statusa (popularna, odbačena, kontraverzna, zanemarena i prosječna) uglavnom se ne razlikuju u dimenzijama ciljne orijentacije i percepcije motivacijske klime. Jedina razlika je uočena usporedbom igračica odbačenog i kontraverznog sociometrijskog statusa, koje se značajno razlikuju u percepciji motivacijske klime orijentirane na izvedbu, pri čemu kontraverzne igračice svoje sportsko okruženje doživljavaju kompetitivnijim. Hijerarhijskom regresijskom analizom dobiveno je da je ciljna orijentacija na zadatak značajan prediktor socijalnog utjecaja, no riječ je o vrlo malim efektima koje treba oprezno interpretirati. Dob djeteta kao i ciljna orijentacija na zadatak pokazali su se značajnim prediktorima trajanja treniranja odbojke.

Ključne riječi: ciljna orijentacija, motivacijska klima, vršnjačka skupina, sociometrijski status, trajanje treniranja odbojke

Abstract

The purpose of the research was to investigate the relations between individual's goal orientation and perception of motivational climate and peer sociometric status. 139 volleyball players, average age 13,5, from Primorsko-goranska region participated in the research by fulfilling following measures: Task & Ego Orientation in Sport Questionnaire, Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire, sociometric nomination method and new questionnaire developed in order to assess characteristics attributed to the people with different goal orientations.

For the purpose of the research, the Questionnaire of different goal orientations characteristics was developed. The Questionnaire includes the description of hypothetic person and it's goal orientation as well as the list of characteristics used for an assessment. Factor analysis resulted in two-factor structure of the constructed questionnaire: Positive teammates characteristics and Negative teammates characteristics. According to the participant's responses, their attitudes and opinions of sports people with different goal orientation were observed.

Positive correlation between goal orientation and perception of motivational climate is approved from the previous research. There is no difference between different sociometric status categories (popular, rejected, controversial, neglected and average) in goal orientations and motivational climate perceptions. The only observed difference in perception of performance motivational climate is between rejected and controversial players. Controversial players perceive motivational climate as more competitive than rejected players. Hierarchical regression analysis revealed task goal orientation is a significant predictor of social impact in a peer group, but small effects indicate the results have to be interpreted carefully. Players age and task goal orientation turn out to be significant predictors of volleyball participation length.

Key words: goal orientation, motivational climate, peer group, sociometric status, volleyball participation length

Sadržaj

1	UVOD	1
1.1	Teorije postignuća.....	2
1.2	Nichollsova teorija motivacije za postignućem	5
1.2.1	Ciljna orijentacija	7
1.2.2	Motivacijska klima	9
1.3	Interakcija ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime	10
1.4	Socijalna dimenzija timskih sportova	11
1.4.1	Sociometrija.....	12
1.4.2	Odrednice sociometrijskog statusa	14
1.5	Cilj istraživanja	15
2	PROBLEMI I HIPOTEZE	18
3	METODA.....	20
3.1	Sudionici	20
3.2	Mjerni instrumenti	21
3.2.1	Faktorska analiza novokonstruiranog Upitnika pripisanih karakteristika osobama različite ciljne orijentacije	27
3.3	Postupak.....	33
4	REZULTATI.....	35
4.1	Povezanost individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu i percipirane motivacijske klime	37
4.2	Povezanost dimenzija sociometrijskog statusa s dispozicijskim i situacijskim motivacijskim varijablama.....	38
4.3	Predviđanje socijalne preferencije i socijalnog utjecaja mladih sportašica s obzirom na individualnu ciljnu orijentaciju i percepciju motivacijske klime	41
4.4	Predviđanje vremenskog trajanja treniranja odbojke na temelju individualne ciljne orijentacije, percepcije motivacijske klime i sociometrijskog statusa	43
4.5	Percepcija i pripisivanje karakteristika osobama određene ciljne orijentacije prema postignuću u sportu	47
4.6	Usporedba izraženosti karakteristika pripisanih hipotetskom liku određene ciljne orijentacije (Tablica 15.) s dvofaktorskom strukturom i pripadajućim česticama novokonstruiranog upitnika	50
5	RASPRAVA	53

5.1	Nedostatci istraživanja.....	61
5.2	Doprinosi, implikacije istraživanja i moguća poboljšanja.....	64
6	ZAKLJUČAK	66
7	LITERATURA.....	68

1 UVOD

Sport je postao, na globalnoj razini, vrlo značajan socijalni, kulturološki i politički fenomen modernog društva. Plijeni pažnju i interes različitih profila znanstvenika (kineziologa, medicinaru, ekonomista, psihologa, sociologa...), a objedinjuje vrlo heterogene populacije ljudi koji se za njega zanimaju (aktivni sportaši, rekreativci, gledatelji, treneri, suci...) (Perasović i Bartoluci, 2007).

Tjelesna aktivnost kao jedna od temeljnih odrednica sporta, rezultira nizom pozitivnih tjelesnih i psiholoških učinaka. Naime, razvoj suvremene tehnologije i sve stacionarniji način života s nedovoljnom fizičkom aktivnošću predstavljaju ozbiljan problem i prijetnju psihosomatskoj ravnoteži pojedinca. Brojnim je istraživanjima dokazano i potvrđeno da se redovitom tjelesnom aktivnošću poboljšava opće zdravstveno stanje pojedinca, jača organizam, te se smanjuje rizik od prerane smrti. Također, bavljenje sportskom aktivnošću kod djece rezultira razvojem motoričkih vještina, poboljšava kardiovaskularnu izdržljivost i prevenira pretilost (Bungić i Barić, 2009). Uz nepobitne povoljne fizičke i zdravstvene ishode, treba istaknuti i koristi u psihosocijalnom smislu kao što su bolja prilagodba, više samopouzdanje, pozitivniji afekt i veća dobrobit. Baveći se sportom, djeca razvijaju svoje socijalne i komunikacijske vještine (Findlay i Coplan, 2008), usvajaju važnost međusobnog pomaganja i suradnje, uče uvažavati tuđa mišljenja, odnositi se prema različitim natjecateljskim ishodima, ispravljati svoje i tuđe pogreške te nadvladavati poteškoće i probleme (Dombrovskis, Guseva i Capulis, 2014). Upravo je socijalna komponenta bavljenja sportom jedan od temeljnih interesa ovog istraživačkog rada.

Uz pozitivne fizičke i psihosocijalne ishode bavljenja sportom kod djece predadolescentske i adolescentske dobi, važno je prepoznati motivacijske faktore koji djecu potiču na bavljenje organiziranim oblikom sportske aktivnosti. Pritom u obzir treba uzeti individualne dispozicijske karakteristike mladog sportaša kao i situacijske faktore kojima je okružen u sportskom kontekstu (npr. odnos s trenerom i suigračima). Dakle, razumijevanje razloga zbog kojih se djeca i adolescenti uključuju u sportske aktivnosti podrazumijevalo bi ispitivanje njihovih ciljnih orijentacija prema postignuću u sportu kao i percepciju motivacijske klime koja se vezuje za to okruženje (Duda, 1996).

Budući da priroda vršnjačkih interakcija u spomenutom sportskom kontekstu neosporno određuje razinu djetetovog zadovoljstva i uživanja prilikom sudjelovanja u sportskim aktivnostima (Jago i sur., 2009), odnosi među suigračima i cjelokupna grupna dinamika zahtijevaju posebnu pažnju. Kako prema našim saznanjima ne postoje istraživanja kojima bi se obuhvatila kompleksnost odnosa sociometrijske i motivacijske komponente bavljenja sportom, cilj ovog istraživanja je bio ispitati odnos ciljne orijentacije prema postignuću u sportu, kao motivacijske dimenzije, kod aktivnih sportašica predadolescentske i adolescentske dobi, s njihovim sociometrijskim statusom u pripadajućoj vršnjačkoj skupini.

U nastavku slijedi pregled najvažnijih teorijskih stajališta u području motivacije za postignućem, te objašnjenja najvažnijih sociometrijskih termina korištenih u istraživanju.

1.1 Teorije postignuća

Motivacija za postignućem obuhvaća odrednice ponašanja pojedinca u situacijama u kojima postoji mogućnost vrednovanja te poželjnih (uspjeh) ili nepoželjnih (neuspjeh) posljedica. Temelje istraživanja motivacije postignuća postavili su McClelland i Atkinson (Atkinson, 1964).

Zajednički McClelland-Atkinsonov model uključuje dva temeljna psihološka pojma: tendencija za postizanjem uspjeha i tendencija za izbjegavanjem neuspjeha (Atkinson, 1964). Tendencija za postizanjem uspjeha je u funkciji relativno stabilnog i općenitog motiva za postizanjem uspjeha u određenoj situaciji, zatim vjerojatnosti ostvarivanja uspjeha te poticajne vrijednosti ostvarivanja željenog uspjeha. Ljudi su općenito zadovoljniji uslijed uspješnog izvršavanja težeg zadatka, u odnosu na lagani zadatak, što izaziva osjećaj sreće i ponosa. Njihova inicijalna želja za ostvarivanjem uspjeha je individualna odrednica kojom pristupaju pojedinim aktivnostima (veća je uslijed bavljenja uzbudljivim i visoko poželjnim aktivnostima) (Atkinson, 1964). U tom je slučaju riječ o intrinzično motiviranim osobama koje se ponašaju na određeni način ili poduzimaju određene akcije zbog zabave ili izazova. Ljudi mogu biti intrinzično motivirani za neke aktivnosti, a ne za neke druge (Ryan i Deci, 2000). Motiv za izbjegavanjem neuspjeha je također generalna dispozicijska dimenzija pojedinca, a može se okarakterizirati kao kapacitet da osjeti sram ili razočaranje kada je ishod

ponašanja neuspješan (Atkinson, 1964). Strah od neuspjeha je usko povezan uz kognitivnu anksioznost sportaša, koja može djelovati na odluku o izvršavanju nekog zadatka ili njegovo izbjegavanje (Atkinson, 1964). Model predstavlja konflikt pristupanja i izbjegavanja određene aktivnosti. Osobe s izraženim motivom za postizanjem uspjeha će, prema modelu, biti umjereno motivirane i ambiciozne za ostvarivanje nekog cilja, zbog čega je i rizik umjeren. S druge strane, osobe kod kojih prevladava tendencija za izbjegavanjem neuspjeha će se radije okrenuti laganim zadacima jer će time smanjiti i prevenirati potencijalnu anksioznost zbog neuspjeha (Atkinson, 1957). Model ne omogućava predviđanje vjerojatnosti postizanja uspjeha s obzirom na pojedinačnu motivaciju za postignućem, pa se stoga uvodi koncept vanjske (ekstrinzične) motivacije. Uvođenjem „vanjske“ varijable kao što su pohvala, novac ili nagrada, osvještava se važnost okolinskih faktora za motivaciju pojedinca (Cox, 2005). Ekstrinzična motivacija je u kontrastu s intrinzičnom motivacijom, s izraženom instrumentalnom komponentom, odnosno uključuje obavljanje neke aktivnosti samo kako bi se ostvario željeni ishod (Ryan i Deci, 2000).

U kontekstu motivacije za postignućem treba spomenuti konstrukt samopouzdanja te istaknuti utjecaj Bandurine teorije samoefikasnosti (Bandura, 1977) koja bi se mogla definirati kao uvjerenje pojedinca u posjedovanje dovoljnih kompetencija koje će osigurati ostvarivanje uspjeha u nekom zadatku. Samoefikasnost se smatra temeljem postignuća jer njezina razina određuje hoće li osoba pristupiti ili će izbjeći situaciju postignuća, koliko će truda uložiti, te kako će se nositi s preprekama i nepovoljnim okolnostima (Bandura, 1977). Samoefikasnost osobe raste sa svakim ostvarenim uspjehom, čime se povećava očekivanje narednog uspjeha, dok se uslijed doživljavanja neuspjeha ta očekivanja smanjuju (Bandura, 1977).

Saznanja iz područja motivacije za postignućem, iz socijalno kognitivne perspektive, podrazumijevaju informiranje o vlastitoj kompetentnosti kao glavni predmet interesa za pojedince u situacijama u kojima postoji mogućnost ostvarivanja postignuća (Nicholls, 1984). Harter (1978) je autorica teorije motivacije za postignuće (Harter, 1981) koja se temelji na percipiranoj osobnoj kompetenciji sportaša. Prema teoriji, ljudi su motivirani za ostvarivanje uspjeha, a kao posljedica se javljaju osjećaji samoefikasnosti i zadovoljstva (Harter, 1981). Drugim riječima, potreba za iskazivanjem osobne kompetentnosti i razvijanja vlastitih vještina treba biti popraćena uspješnom izvedbom, da bi rezultirala pozitivnim emocijama, zadovoljstvom i samoefikasnošću. Prema Harter, postoje tri domene djelovanja u kojima osobna kompetentnost može biti izražena: kognitivna, socijalna i fizička (Harter, 1982).

Istraživanja pokazuju da ljudi mogu posjedovati različite razine kompetentnosti u različitim okruženjima te da mogu neku domenu doživjeti zabavnijom i poželjnijom od druge (Duda i Nicholls, 1992). Motivacija za usavršavanjem vještine i stjecanjem znanja, koja se očituje kroz želju za rješavanjem kognitivno zahtjevnih problema, razvija se kod djece u dobi od 10 godina. Utjecaj odraslih na motivaciju djece za bavljenje određenom aktivnošću s vremenom slabi, te je zamijenjen razvijenim motivacijskim sustavom u kojem razvoj vještine i kompetentnosti potiče na savladavanje novih zadataka (Harter, 1975). Također, percepcija vlastite sposobnosti i kompetentnosti u sportu je vrlo usko povezana s intrinzičnim zadovoljstvom prilikom bavljenja sportom i većim uživanjem u sportskim aktivnostima (Duda i Nicholls, 1992). Neuspjesi u ostvarivanju nekih ciljeva mogu za posljedicu imati anksioznost i snižavanje motivacije (Harter, 1981).

Kako bi se jasnije opisalo ponašanje motivirano postignućem, treba istaknuti da ono teži k vlastitom vrednovanju svoje učinkovitosti u odnosu na postavljene standarde koje je potrebno dosegnuti ili nadmašiti. Uzimanje u obzir kognicija koje se javljaju u određenim situacijama, dobiven je vrlo značajan pomak u razumijevanju motivacije postignuća (Rheinberg, 2004).

Drugi teorijski okvir koji se može koristiti za proučavanje motivacije u sportu je teorija samoodređenja Decija i Ryana (Ryan i Deci, 2000). Prema toj teoriji, pojedinci su motivirani za sudjelovanje u sportu zbog nekolicine razloga koji se nalaze na kontinuumu autonomije, te variraju od niskog do visokog nivoa samoodređenja. Teorija uključuje tri tipa bihevioralne regulacije: intrinzična motivacija, ekstrinzična motivacija ili potpuni izostanak iste, odnosno amotivacija. Intrinzična motivacija podrazumijeva činjenje nečega što samo po sebi za tu osobu predstavlja užitek i zadovoljenje osobnog interesa i vlastitih psiholoških potreba za kompetentnošću i autonomijom (Ryan i Deci, 2000). Nasuprot tome, ekstrinzično motivirana osoba se upušta u određene aktivnosti zbog vanjskih poticaja kao što su pohvale, nagrade, pritisci ili kazne. Amotivacija se odnosi na potpuni izostanak motivacije za izvođenje neke aktivnosti. Unutar teorije samoodređenja, kao jedna od temeljnih psiholoških potreba, uz potrebu za kompetentnošću i autonomijom, ističe se i potreba za bliskim odnosima. Ova potreba se odnosi na osjećaje koji nas povezuju s drugim osobama, brigu o njima, uspostavljanje bliskih odnosa te razvijanje osjećaja prihvaćenosti i pripadnosti određenoj grupi (Ryan i Deci, 2000). Zadovoljenje potrebe za bliskim odnosima s drugim ljudima se ističe i u kontekstu sporta, naročito tmskog, u kojem su grupna dinamika i priroda interakcija između članova grupe važne za ostvarivanje zajedničkog cilja (Baumeister i Leary, 1995).

Sportska aktivnost, tj. aktivno bavljenje sportom se može promatrati i istraživati kao kontekst pogodan za zadovoljavanje određenih potreba ljudi koji u njoj sudjeluju. Naime, rezultati istraživanja pokazuju da se osobna percepcija zadovoljenja temeljnih psiholoških potreba obuhvaćenih teorijom samoodređenja može predvidjeti na temelju određenih situacijskih faktora. Primjerice, motivacijska klima usmjerena na zadatak koja postoji unutar sportskog tima je značajan prediktor percepcije zadovoljenja potreba za autonomijom, kompetentnošću te bliskim odnosima (Jöesaar, Hein i Hagger, 2011). Čini se da je uspostavljanje i održavanje bliskih odnosa s drugim ljudima u kontekstu sporta (suigračima, trenerima, roditeljima) naročito važno za nastavak bavljenja sportom. Istraživanja pokazuju da su uz percepciju vlastite kompetentnosti u sportu, prijateljstva i kvalitetni socijalni odnosi ključni prediktori dugotrajnog bavljenja sportom (Ullrich-French i Smith, 2009).

Kako bi se bolje razumio odnos intrinzične motivacije i vanjskih nagrada, Deci i Ryan (1985) su predložili teoriju kognitivne procjene (Ryan i Deci, 2000). Riječ je o subteoriji unutar teorije samoodređenja koja ima svrhu specificirati faktore koji objašnjavaju varijabilitet u intrinzičnoj motivaciji. Sama teorija je oblikovana u okvirima socijalnih i okolinskih faktora koji olakšavaju intrinzičnu motivaciju (Ryan i Deci, 2000). U konkretnom, sportskom kontekstu, priroda zadatka i aktivnosti koje se obavljaju, kao primjer vanjskih uvjeta, mogu djelovati na intrinzičnu motivaciju sportaša. Istraživanja pokazuju da kombiniranje kooperativnih i kompetitivnih elemenata unutar grupe za vrijeme trenažnog procesa vodi postepeno ka sve većim razinama intrinzične motivacije kod sportaša (Tauer i Harackiewicz, 2004).

1.2 Nichollsova teorija motivacije za postignućem

Kao produžetak Bandurine teorije samoefikasnosti (Bandura, 1977) i Harteričine teorije kompetencijske motivacije (Harter, 1982), nastaje Nichollsova razvojno utemeljena teorija motivacije za postignućem. U središtu ove teorije je percepcija pojedinca i njegova samoprocjena vlastitih sposobnosti kao glavno obilježje motivacije za postignućem (Nicholls, 1984).

Razvojna utemeljenost teorije se odnosi na različitu percepciju zapaženih vlastitih sposobnosti s obzirom na razvojnu fazu. Do otprilike šeste godine života, dijete svoje sposobnosti vrednuje na temelju usporedbe s vlastitim prethodnim postignućima. Ako je uočilo pomak u izvedbi, pretpostavlja da je napredovalo i da je kompetentno za obavljanje zadatka, što je prije svega odrednica ciljne orijentacije na zadatak. U dobi od sedam godina, dijete započinje vlastitu sposobnost procjenjivati na temelju opažanja izvedbe ili uspjeha svojih vršnjaka ili relevantnih pojedinaca. Riječ je o ciljnoj orijentaciji na rezultat pri čemu postoji imperativ obavljanja zadatka na bolji način od ostale djece. Postavke teorije potvrđene su i empirijskim istraživanjima, tj. uspoređivanjem doživljaja vlastite individualne ciljne orijentacije na rezultat kod mlađe i starije djece. Naime, sportski aktivni ispitanici u dobi od 15 godina percipiraju uspjeh u usporedbi s vršnjacima kao veći izvor osobnog zadovoljstva nego što je to slučaj kod 11-godišnjaka i 13-godišnjaka (Treasure i Roberts, 1994), što bi značilo da s porastom dobi u adolescentskoj razvojnoj fazi, raste i zadovoljstvo mladih sportaša uslijed premašivanja normativnih kriterija. Generalno, zapažena sposobnost je u funkciji uočene vlastite sposobnosti u odnosu na postignuće drugih, a Nicholls (1984) je prvi napravio distinkciju između usmjerenosti na zadatak, odnosno učenje (engl. *task involvement*) i usmjerenosti na izvedbu, odnosno rezultat (engl. *ego involvement*).

Prema postavkama ove teorije, čovjek je cilju usmjereno biće koje želi iskazati svoju sposobnost i kompetenciju. Pretpostavlja se da će, ako je riječ o situacijama postignuća, pojedinac iskazati tendenciju demonstriranja svojih visokih sposobnosti, odnosno izbjeći potencijalnu mogućnost demonstriranja svoje slabije sposobnosti, ili potpuni nedostatak iste. U takvim bi okolnostima, pojedinac trebao selekcionirati zadatke koji će mu omogućiti da iskaže svoju superiornost, od zadataka koji će njegovu sposobnost dovesti u pitanje. Kako bi se razumjela motivacija pojedinca, važno je znati što za pojedinca znači cilju usmjereno ponašanje i koja je njegova funkcija (Nicholls, 1984). Koncept percipirane sposobnosti i kompetentnosti je dakle, neodvojiv od koncepta ciljne orijentacije prema postignuću u sportu. Ciljna orijentacija prema postignuću odgovara pojedinčevoj percepciji vlastite sposobnosti na samoreferenciran (usmjerenost na zadatak) ili komparativni (usmjerenost na izvedbu) način (Ntoumaniss i Vazou, 2005).

Teorija postignuća (engl. *Achievement Goal Theory*; Nicholls, 1989) je najkorišteniji teorijski okvir za ispitivanje motivacije u sportu. Riječ je o pristupu prema kojem motivacija za ostvarivanjem postignuća proizlazi iz pojedinčevih dispozicijskih crta kao što je njegova

osobna ciljna orijentacija, ali i iz odrednica situacijskog okruženja u kojem se nalazi (roditelji, učitelji, treneri, suigrači...) (Sinclair, 2001; prema Barić i Horga, 2006). Nicholls je svojom teorijom obuhvatio i faktore o kojima, uz motivaciju, ovisi ostvarivanje uspjeha i neuspjeha, kao što su vrsta sportske sposobnosti, treniranje, odnos s trenerom i suigračima, i dr. (Nicholls, 1984). Nicholls je u okviru teorije postignuća pokušao odrediti motivacijske karakteristike unutar različitih područja postignuća kao što su sportsko ili akademsko okruženje. Također, smatrao je da unutar različitih domena aktivnosti postoje iste motivacijske karakteristike koje bi mogle predstavljati podlogu u istraživanju motivacije (Nicholls, 1984).

1.2.1 Ciljna orijentacija

Socijalno-kognitivni pristup motivaciji za postignućem u sportu pretpostavlja postojanje dvije dominantne ciljne orijentacije kod sportaša, koje su već prethodno spomenute. Ove dvije dominantne perspektive oblikuju razmišljanja i ponašanja sportaša u sportskom kontekstu. Kao rezultat postojanja različitih perspektiva vezanih uz postignuće, ove dvije ciljne orijentacije djeluju na razlike u interpretaciji i shvaćanju zahtjeva i svrhe sporta (Duda, 1996).

To su:

- ciljna usmjerenost prema zadatku, odnosno usavršavanju vlastitih vještina (engl. *task orientation*) i
- ciljna usmjerenost prema izvedbi, odnosno rezultatu (engl. *ego orientation*) (Duda, 1996).

Sportaši koji su dominantno orijentirani prema zadatku, tj. učenju i osobnom napretku vlastitu kompetentnost određuju i vrednuju kroz uočeni napredak i usporedbu s prethodno ostvarenim postignućem ili iskazanom vještinom. Oni sami postavljaju kriterije prema kojima će procjenjivati vlastitu sposobnost, a pritom naglašavaju važnost napornog rada, ulaganja truda i suradnje s drugima (Lochbaum i Roberts, 1993). Njihov cilj je prvenstveno napredak u učenju i povećanje sposobnosti, a povratne informacije se smatraju korisnima za učenje (Treasure i Roberts, 1994).

Sportaši koji su dominantno orijentirani prema rezultatu i izvedbi svoju percepciju sposobnosti i kompetentnosti temelje na socijalnoj usporedbi s drugima. Kako bi se procijenila vlastita sposobnost, koristi se normativni kriterij, odnosno usporedba s relevantnim drugim osobama (npr. vršnjacima) (Treasure i Roberts, 1994). Pojedinci primarno orijentirani na ostvarivanje uspjeha vjeruju da je posjedovanje odgovarajuće razine sposobnosti presudno za ostvarivanje uspjeha (Duda, 1996). Sportsku aktivnost i uspjeh u njoj doživljavaju kao relevantan način za ostvarivanje boljeg ili poboljšavanje postojećeg socijalnog statusa (Lochbaum i Roberts, 1993).

Istraživanja koja su se bavila proučavanjem ciljne orijentacije u sportu konzistentno pokazuju da je orijentiranost na zadatak povezana s korištenjem adaptivnijih kognitivnih i bihevioralnih strategija postignuća. Orijetiranost na zadatak je pozitivno povezana s vjerovanjem da je svrha sporta zapravo olakšati i obogatiti osobni razvoj sportaša, koji uključuje razvijanje samodiscipline i samokontrole, timskog duha, uvažavanje autoriteta i protivnika, prepoznavanje važnosti suradnje, i dr. (Treasure i Roberts, 1994). Drugim riječima, vjeruju da je ostvareni rezultat posljedica ulaganja napora i truda (Lochbaum i Roberts, 1993), dok sportaši primarno orijentirani na rezultat uspjeh pripisuju superiornim sposobnostima (Duda, 1996), ili pak smatraju da je uspjeh u sportu u funkciji eksternalnih nekontrolabilnih varijabli (sreće), nedozvoljenog ponašanja (kršenje pravila, varanje, konzumacija nedozvoljenih tvari...) ili adekvatnog odabira aktivnosti (npr. lako savladivi zadatci) (Duda i White, 1992). Prema rezultatima istraživanja provedenim na sportašima predadolescentske i adolescentske dobi s izraženom ciljnom orijentacijom na rezultat, postoji uvjerenje da je svrha sporta poboljšavanje socijalnog statusa (Treasure i Roberts, 1994), popularnosti, samopoštovanja i kompetitivnosti (Duda, 1996). Zadovoljstvo uslijed bavljenja sportom proizlazi iz prisutnosti i izloženosti socijalnom odobravanju doživljenom od strane osoba iz okoline (Treasure i Roberts, 1994). Upravo eksternalno postavljene kriteriji (od strane trenera, roditelja ili suigrača) igraju važnu ulogu u kognitivnim procesima osoba ciljno orijentiranih na rezultat. Rezultati istraživanja provedenog na uzorku odbojkaša i odbojkašica u dobi od 23 godine pokazuju da je ciljna orijentacija na rezultat u situacijama poraza pozitivno povezana s doživljavanjem izbjegavajućih misli. Autor ističe nedostatak kontrole kao odrednicu sportaša ciljne orijentacije na rezultat koja ih čini vulnerabilnijima na kognitivnoj razini, odnosno sklonijima i podložnijima negativnim i izbjegavajućim mislima za vrijeme sportskog nadmetanja (Hatzigeotgiadis, 2002).

Osim odrednica koje se u literaturi uobičajeno pripisuju osobama s ciljnom orijentacijom na zadatak (npr. skloni ulagati maksimalan trud) i osobama ciljne orijentacije na rezultat (npr. skloni uspoređivanju s drugima), ovim se istraživanjem namjeravalo provjeriti koje se odrednice, karakteristične i važne za vršnjačke odnose (npr. omiljena, svadljiva...) prema mišljenju mladih odbojkašica, pripisuju osobama različite ciljne orijentacije. Dakle, izuzev već poznatih ponašanja koja osobe različite ciljne orijentacije manifestiraju u svojem sportskom okruženju, istraživanjem su se pokušale zahvatiti procjene „socijalnih“ odrednica njihovog ponašanja.

1.2.2 Motivacijska klima

Socio-kognitivni pristup teorijama postignuća, ističe važnost motivacijske klime u sportskom okruženju u regulaciji afektivnih stanja, kognicija i ponašanja sportaša (Ommundsen i Roberts, 1999). Govoreći o sportskom kontekstu, motivacijska klima uključuje niz faktora koji određuju ciljeve koje pojedinac može i treba ostvariti te načine vrednovanja njegova postignuća. Vrsta motivacijske klime koja će prevladati unutar sportskog kolektiva je određena eksternalnim, situacijskim znakovima koji sportašima sugeriraju što se od njih očekuje te na koji će način to ostvariti. U literaturi su prepoznate dvije temeljne vrste motivacijske klime (Seifriz, Duda i Chi, 1992).

To su:

- motivacijska klima usmjerena k učenju i razvoju vještina (eng. *mastery*) i
- motivacijska klima usmjerena k iskazivanju nadmoćne izvedbe i rezultata (eng. *performance*)

Motivacijska klima usmjerena k učenju i razvoju vještina (engl. *mastery*) predstavlja obrazac, odnosno vrstu motivacijske klime, u kojoj trener kao glavni autoritet podržava i pozitivno potkrepljuje uloženi trud i napor kojeg sportaš ulaže ne bi li unaprijedio svoju vještinu. Stvaranje poticajnog i zadatku usmjerenog okruženja, kao optimalnog za pravilan razvoj mladih sportaša se u sportskom kontekstu nameće kao jedan od zadataka trenera (Epstein, 1987). U takvom okruženju postoji vjerovanje da je ulaganje truda i napora jedini

ispravni put prema ostvarivanju uspjeha u sportu, a dokazana je i pozitivna povezanost percipirane motivacijske klime usmjerene k učenju s uživanjem i zadovoljstvom sportaša. Ovakav obrazac uočene motivacijske klime je u pozitivnoj korelaciji s dispozicijskom ciljnom orijentacijom sportaša prema zadatku (Seifriz i sur., 1992).

Motivacijska klima usmjerena k iskazivanju nadmoćne izvedbe i rezultata (engl. *performance*) je vrsta motivacijske klime u kojoj treneri pružaju manju socijalnu podršku igračima, daju manje korektivnih pozitivnih povratnih informacija, kažnjavaju pogreške te potiču natjecanje među igračima kao jedan od glavnih mehanizama procjenjivanja individualne uspješnosti (Seifriz i sur., 1992). Istraživanja pokazuju da upravo motivacijska klima inicirana od strane trenera, kao najvažnijeg autoriteta u sportskom kontekstu, igra vrlo važnu ulogu u doživljajima, iskustvu i psihosocijalnom razvoju mladih sportaša (Smith, Smoll i Cumming, 2009). Također, ovakav obrazac motivacijske klime je povezan s većom razinom zabrinutosti i anksioznosti zbog izvedbe kod igrača (Walling, Duda i Chi, 1993), te manjom razinom zadovoljstva izraženom tijekom sudjelovanja u timskim aktivnostima unutar sportskog konteksta. Percepcija motivacijske klime kao usmjerene na izvedbu se povezuje s dispozicijskom crtom usmjerenosti na rezultat, kao i sa vjerovanjem da je posjedovanje superiorne sposobnosti ključno i neophodno za ostvarivanje uspjeha (Seifriz i sur., 1992).

1.3 Interakcija ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime

Ciljna orijentacija predstavlja relativno stabilnu dispozicijsku dimenziju, koja može postati podložna promjenama ovisno o prisutnim situacijskim faktorima. Drugim riječima, sportaši, čini se, procjenjuju razinu svoje kompetentnosti, postavljaju ciljeve i kriterije za evaluaciju njihove ostvarenosti u specifičnom okruženju na uvijek približno isti način, ostavljajući pritom mogućnost da, u određenoj situaciji, prihvate i elemente različitog oblika ciljne orijentacije prema postignuću u sportu. Različiti situacijski faktori oblikuju zahtjeve koje pred sportaša postavlja njegova okolina, odnosno motivacijska klima koja prevladava unutar kolektiva (Barić, Vlašić i Cecić Erpič, 2014).

Međuviznost konstrukata dispozicijske ciljne orijentacije prema postignuću i percipirane motivacijske klime unutar ekipe provjeravana je empirijski. Metaanalizom baziranom na nizu istraživanja u ovom području dokazana je povezanost percepcije motivacijske klime usmjerene k učenju i usavršavanju vještina s individualnom dispozicijskom crtom ciljne orijentiranosti na zadatak. Također, pokazuje se da će prisutnost ovih opisanih istovjetnih obrazaca ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime rezultirati adaptivnijim kognitivnim, afektivnim i ponašajnim odgovorima. Nasuprot tome, motivacijska klima usmjerena k demonstriranju superiornih sposobnosti i poticanju kompetitivnosti među igračima je povezana s maladaptivnijim kognitivnim, afektivnim i ponašajnim obrascima, kao i s ciljnom usmjerenošću na rezultat. Dobiveni nalazi bi mogli označavati preferenciju sportaša da djeluju unutar sportskog okruženja koje je prema poimanju postignuća i načina na koji se ono može ostvariti, istovjetno njihovom osobnom (Ntoumaniss i Biddle, 1999).

Naredna istraživanja odnosa između karakteristika individualne ciljne orijentacije i percepcije motivacijske klime unutar tima pokazala su da je motivacijska klima usmjerena na demonstraciju superiornih sposobnosti i postizanje vrhunskih rezultata dobar prediktor sportaševе ciljne orijentacije prema rezultatu (Murcia Moreno, Gimeno i Coll, 2008; Smith i sur., 2009). Dakle, ponašanja koja neki treneri, kao važni nositelji i modifikatori motivacijske klime unutar sportskog tima, ponekad prakticiraju, kao što su preferiranje određenih igrača, isticanje kompetitivnosti i nužnosti pobjeđivanja protivnika, se odražavaju na stavove i ponašanja sportaša na način da i oni sami razviju ciljnu orijentaciju prema izvedbi odnosno rezultatu (Murcia Moreno i sur., 2008). Također, motivacijska klima usmjerena k učenju i razvoju vještina se pokazala kao značajan prediktor individualne ciljne orijentacije prema zadatku kod sportaša (Murcia Moreno i sur., 2008; Smith i sur., 2009). Drugim riječima, ako trener unutar ekipe njeguje klimu koja ističe važnost truda i osobnog napretka u ostvarivanju uspjeha, tada je vjerojatnije da će i sami igrači usvojiti i razviti ciljnu orijentaciju prema zadatku (Murcia Moreno i sur., 2008).

1.4 Socijalna dimenzija timskih sportova

Svaka grupa, prema svojoj definiciji posjeduje i njeguje određeni skup normi, kriterija i pravila kojih se pripadnici te grupe pridržavaju. Nadalje, s obzirom na specifičnu dobnu

skupinu, vršnjačke skupine koje potječu iz različitih aspekata djetetova života (škola, susjedstvo, izvanškolska aktivnost, sportski tim) na temelju niza normi, kriterija i pravila određuju poželjnost i adekvatnost određenih djetetovih vještina, ponašanja i izvedbi (Jago i sur., 2009). Vrlo često normativne kriterije postavljaju dominantniji pojedinci unutar grupe, na temelju kojih ostali pojedinci mogu procijenjivati uspješnost svoje izvedbe (Green i Rechis, 2006). Istraživanja pokazuju da je djetetova kompetencija u igranju različitih igara u korelaciji s njegovom socijalnom prihvaćenošću. Moguće je da je djetetova kompetencija u traženim segmentima djelovanja (npr. vježba koju je zadao trener), povezana s njegovim boljim sociometrijskim statusom, odnosno prihvaćenošću od strane ostalih članova grupe (Liu, Yuen i Rao, 2015). Sama priroda aktivnosti, u ovom slučaju timski sport, određuje kada i na koji način dijete može manifestirati svoju kompetenciju u određenom području (npr. sportska vještina ili socijalna interakcija). Kod aktivnosti koje od različitih pojedinca unutar kolektiva zahtijevaju zajedničko ulaganje truda (npr. redovit dolazak na treninge) kako bi se ostvario grupni cilj (npr. savladavanje protivnika) postoji povećana razina međusobne suradnje koja može doprinijeti stvaranju pozitivnijih stavova o vršnjacima i smanjivanju broja isključene ili zanemarene djece unutar grupe (Dombrovskis i sur., 2014).

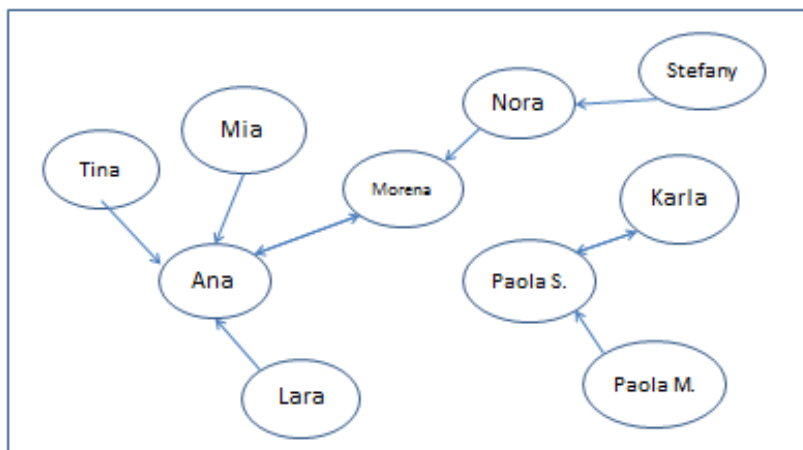
1.4.1 Sociometrija

Sociometrijska klasifikacija predstavlja tradicionalnu metodologiju kod određivanja i istraživanja socijalne prihvaćenosti među vršnjacima. Riječ je o tehnici čijom primjenom ispitanici nominiraju vršnjake s obzirom na zadanu kategoriju ili kriterij (Braza i sur., 2007). Procedura nominacije uključuje nominatora i nominiranog, tj. osobu koja navodi tuđe ime kao odgovor na zadni kriterij i osobu koja, prema mišljenju nominatora, odgovara postavljenom kriteriju. U većini se istraživanja, kod analiziranja rezultata pažnja posvećuje nominiranom, tj. načinu na koji je pojedinac percipiran od strane svojih prijatelja, ili nominatora. Ukupan broj nominacija koje dijete prikupi od svojih vršnjaka unutar grupe predstavlja indikator djetetove socijalne i ponašajne reputacije među vršnjacima te sociometrijskog statusa (Kwon, Lease i Hoffman, 2011). Na temelju broja dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija, moguće je izračunati socijalnu preferenciju kao razliku u broju dobivenih pozitivnih i negativnih

nominacija, te socijalni utjecaj koji predstavlja ukupan zbroj pozitivnih i negativnih nominacija (Liu i sur., 2015).

Sociogram predstavlja vizualni prikaz generalne grupne strukture, a sastoji se od mreže u koju su postavljena imena članova grupe u određenim pozicijama i odnosima, ovisno o statusu te osobe unutar grupe. Riječ je o jednostavnom i preglednom načinu prikazivanja socijalnih odnosa unutar grupe u kojem je priroda i intenzitet interakcija među pojedinim članovima grupe prikazana grafički (Braza i sur., 2007). Analizom sociograma moguće je ispitati specifične odnose između članova neke grupe, te se mogu proučavati načini na koje se priroda interakcija među pojedincima može odraziti na tim kao cjelinu (Lusher, Robins i Kremer, 2010). Primjer sociograma dobiven na temelju prikupljenih sociometrijskih nominacija u sklopu provedenog istraživanja prikazan je na Slici 1.

Slika 1. Primjer sociograma s istaknutim imenima članica grupe i međusobno dodijeljenim biranjima (pozitivnim nominacijama) za aktivnost druženja u slobodno vrijeme

Jedna od prednosti korištenja sociometrijske metode na uzorku članova nekog sportskog tima je mogućnost utvrđivanja trenutne dinamike interpersonalnih odnosa unutar ekipe (Sabin i Alexandru, 2015). Sociometrijska metoda može, na temelju dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija, pomoći u određivanju sociometrijskog statusa pojedinca unutar vršnjačke skupine. Zahvaljujući broju dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija, te izračunatoj

socijalnoj preferenciji i socijalnom utjecaju, moguće je kategorizirati ispitanike u jednu od sociometrijskih kategorija, prema unaprijed postavljenim kriterijima. Prema literaturi, postoje četiri dominantne sociometrijske kategorije: popularna, zanemarena, odbačena i kontraverzna, a svi ispitanici koji ne zadovoljavaju kriterije, uvrštavaju se u kategoriju prosječnog sociometrijskog statusa (Coie i Dodge, 1983). Glavne odrednice svake sociometrijske kategorije su istaknute u sljedećem potpoglavlju.

1.4.2 Odrednice sociometrijskog statusa

Popularna djeca se ističu po velikom broju dobivenih pozitivnih nominacija prilikom korištenja sociometrijske metode. To ukazuje na činjenicu da su glavnom omiljena u svojoj vršnjačkoj skupini te da se ostali vršnjaci s njima vole družiti i zajednički obavljati aktivnosti. Popularna djeca se rado uključuju u prosocijalna ponašanja (Cillessen i Rose, 2005) i kooperativne aktivnosti i zadatke s vršnjacima (Walker, 2006). Druga ih djeca percipiraju kao kompetentne, talentirane te s vrlo razgranatom mrežom vršnjaka koji ih okružuju (LaFontana i Cillessen, 2002). Pokazuju visoke razine socijabilnosti te provode više vremena uključena u socijalne interakcije s vršnjacima (Braza i sur., 2007). Popularna djeca tijekom igre s vršnjacima češće pokazuju pozitivan afekt (smijeh i smijanje), a budući da su emocije dobar regulator ponašanja moguće je da će djeca s „pozitivnijim“ dispozicijama češće pristupiti prosocijalno prema svojim vršnjacima (Walker, 2009).

Odbačena djeca uglavnom dobivaju nominacije od svojih vršnjaka u negativnom smjeru, što bi značilo da nisu poželjni partneri za druženje ili obavljanje aktivnosti. Prema istraživanjima, pokazuju više razine agresivnosti (primjerice verbalne) usmjerene prema drugoj djeci ili objektima, u odnosu na djecu nekih drugih sociometrijskih kategorija te vrlo često preferiraju provoditi vrijeme sama (Walker, 2009). Moguće je da je neprilagođeno ponašanje uočeno na grupi socijalno odbačene djece posljedica deficita komunikacijskih, sociokognitivnih ili emocionalnih vještina nužnih za točnu interpretaciju ponašanja vršnjaka (Braza i sur., 2007). Istraživanja pokazuju da negativna vršnjačka iskustva, u obliku odbačenosti iz pripadajuće vršnjačke skupine tijekom djetinjstva mogu prognozirati probleme prilagodbe u adolescenciji i odrasloj dobi (Mikami, Lerner i Lun, 2010).

Zanemarena su djeca uglavnom izostavljena iz nominacijskog odabira svojih vršnjaka, tj. ostali članovi grupe ih ne ističu niti u pozitivnom niti u negativnom smjeru. Prema mišljenju vršnjaka, uglavnom su percipirana kao nekompetentna, socijalno izolirana te neatraktivna za druženje (LaFontana i Cillessen, 2002). Često su slabo responsivna na reakcije druge djece, zbog čega preferiraju samostalnost i samoću te izbjegavaju direktnu komunikaciju (Black i Hazen, 1990), a mogu imati i poteškoća u kontroli i izražavanju vlastitih emocija (Dombrovskis i sur., 2014). Nasreću, uočena je nestabilnost u kontinuitetu sociometrijskog statusa zanemarene djece s obzirom na djetetovu dob i razvoj (Braza i sur., 2007; Walker, 2009), što bi značilo da se uvođenjem raznih intervencija može poboljšati njihov sociometrijski status (Liu i sur., 2015).

Kontraverzna djeca su relativno maleni postotak djece koja posjeduju paradoksalno podjednake razine sposobnosti da se ponašaju socijalno i poželjno s jedne strane i antisocijalno s druge strane (Hill i Merrell, 2004). Nepredvidljivost njihova ponašanja i raspoloženja otežava rad s ovom skupinom djece. U sociometrijskom smislu se ovaj nalaz očituje u relativno velikom i podjednakom broju dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija, što bi moglo odražavati dijametralno suprotne stavove vršnjaka prema kontraverznoj djeci. Ova skupina djece pokazuje visoku razinu socijabilnosti, što bi moglo značiti da mogu biti omiljena i zabavna određenoj skupini djece (Braza i sur., 2007). Karakteristična su po dobroj sposobnosti balansiranja svojim prosocijalnim i antisocijalnim ponašanjima, što može izazvati različite i podijeljene reakcije kod vršnjaka (Hill i Merrell, 2004).

Preostala djeca koja brojem dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija nisu zadovoljila kriterije za svrstavanje u jednu od četiri prethodno opisane sociometrijske kategorije, uključuju se u skupinu prosječne djece (Liu i sur., 2015).

1.5 Cilj istraživanja

Prilikom ispitivanja odrednica socijalnih odnosa između članova tima važno je uzeti u obzir dinamiku grupe koju njen pripadnik percipira i individualno procijenjuje kao segment motivacijske klime. Pojedine osobe unutar tima kao što su treneri i suigrači, ali i priroda

odnosa sportaša s ostatkom tima čine cjelokupnu percepciju postojeće motivacijske klime. Budući da motivacijska klima obuhvaća različite situacijske faktore koji postoje u sportskoj, natjecateljskoj situaciji, kao što su i prethodno istaknuti socijalni odnosi, može uvelike djelovati na afektivne, ponašajne i kognitivne reakcije pojedinca. Dispozicijske odrednice sportaša, kao što je primjerice njegova ciljna orijentacija prema postignuću u sportu, određuju njegovu osobnu definiciju uspjeha, ističu potencijalne načine ostvarivanja uspjeha te načine evaluacije postignuća u sportu. Proučavanje međudnosa individualnih i situacijskih faktora kojima je sportaš izložen je jedan od glavnih ciljeva ovog istraživanja. Uz dispozicijsku crtu ciljne usmjerenosti prema postignuću u sportu, za proučavanje u opisanom istraživanju odabran je element socijalnih odnosa između igrača unutar ekipe, kao bitna odrednica koja djeluje na percepciju motivacijske klime.

Jedan od segmenata po kojem se razlikuju osobe orijentirane na zadatak od osoba primarno orijentiranih na rezultat, jest, kao što je prethodno navedeno, uvažavanje različitih kriterija uspješnosti. Upravo je socijalna usporedba, kao i uvjerenje da je jedna od svrha bavljenja sportom poboljšanje socijalnog statusa, važna komponenta odnosa među pojedincima orijentiranim na rezultat (Duda, 1992; Treasure i Roberts, 1994). Sportašev individualni stav prema sportu (kriteriji uspješnosti, svrha sporta) može oblikovati njegovo ponašanje u sportskom okruženju i prirodu interakcija s osobama relevantnim za to područje djelovanja (npr. suigrači i treneri). U nedostatku literature i provedenih istraživanja na temu povezanosti između individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu i sociometrijskog statusa unutar pripadajuće, sportski aktivne vršnjačke skupine, odabrana je tema s ciljem objedinjavanja individualne, motivacijske komponente bavljenja sportom i socijalne komponente koja je naročito bitna u timskih sportovima.

Preciznije rečeno, cilj ovog istraživanja je ispitati međusobni odnos individualne ciljne orijentacije u sportu (orijentacija prema zadatku i orijentacija prema rezultatu) i dimenzija percipirane motivacijske klime (klima percipirana kao usmjerena k učenju i klima percipirana kao usmjerena k rezultatu) s jedne strane, te njihove efekte na odrednice sociometrijskog statusa (socijalni utjecaj i socijalna preferencija) unutar vršnjačke, sportski aktivne grupe, s druge strane. Nadalje, nastojali su se ispitati stavovi mladih odbojkašica prema osobama različite ciljne orijentacije u sportu, tj. karakteristike koje im pripisuju s obzirom na izraženu ciljnu orijentaciju prema postignuću u sportu. Također, istraživanjem su se nastojali ispitati

prediktori dugoročnog bavljenja sportom (ciljna orijentacija na zadatak, percepcija motivacijske klime usmjerene na učenje, dob i sociometrijski status).

2 PROBLEMI I HIPOTEZE

- Problem 1. Ispitati povezanost individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu s percepcijom motivacijske klime unutar tima.
- Hipoteza 1. Očekuje se pozitivna korelacija između individualne ciljne orijentacije na zadatak i sportaševe percepcije motivacijske klime kao usmjerene na učenje, osobni napredak i razvoj vještina. Također, ciljna orijentacija na rezultat kao dispozicijska odrednica ispitanih sportašica će biti pozitivno povezana s percepcijom klime unutar tima kao orijentirane na izvedbu, rezultat i demonstraciju superiornih sposobnosti. Ne očekuje se značajna povezanost individualne ciljne orijentacije s percepcijom suprotne motivacijske klime. Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje i razvoj vještina će biti negativno povezana s percepcijom motivacijske klime dominantno usmjerene na izvedbu.
- Problem 2. Ispitati odnos kategorija sociometrijskog statusa s dispozicijskim i situacijskim motivacijskim varijablama.
- Hipoteza 2. Ne očekuje se razlika u individualnoj ciljnoj orijentaciji prema postignuću u sportu i percepciji motivacijske klime unutar sportske ekipe između ispitanica različitog sociometrijskog statusa.
- Problem 3. Ispitati razlike u procjenama određenih karakteristika pripisanih hipotetskom liku s izraženom ciljnom orijentacijom na zadatak, hipotetskom liku s izraženom ciljnom orijentacijom na rezultat te hipotetskom liku bez izražene ciljne orijentacije prema postignuću u sportu.
- Hipoteza 3. Bit će uočene razlike u procjenama određenih zadanih karakteristika pripisanih hipotetskom liku usmjerenom na znanje i razvoj vještina, odnosno usmjerenom na izvedbu i rezultat. Naime, ispitanice će hipotetskog lika ciljno usmjerenog na zadatak i razvoj vještina procjenjivati kao omiljenijeg, društvenijeg, sklonijeg pomaganju i poželjnijeg suigrača od hipotetskog lika usmjerenog na rezultat. Lik usmjeren na rezultat i izvedbu će biti procijenjen kao nasilniji, skloniji uvredama i

svadljiviji od lika primarno orijentiranog na učenje i razvoj vještina. U ostalim karakteristikama, (*Povučena, Zanemarena od strane svojih suigračica, Ignorirana od strane svojih suigračica, Samostalna, Sklona izbjegavati razgovor sa svojim suigračicama, Promjenjivog ponašanja, Promjenjivog raspoloženja, Zabavna i Nemirna*) prema očekivanim procjenama ispitanica, neće biti uočene razlike između dva hipotetska lika suprotne ciljne orijentacije.

- Problem 4. Ispitati doprinos glavnih efekata ciljne orijentacije prema zadatku i razvoju vještina te percepcije motivacijske klime usmjerene ka učenju, kao i njihove interakcije u objašnjavanju varijance socijalne preferencije i socijalnog utjecaja ispitanih sportašica.
- Hipoteza 4. Bit će uočen značajan doprinos interaktivnog djelovanja dimenzija ciljne orijentacije prema zadatku s dimenzijom percipirane motivacijske klime usmjerene ka učenju u objašnjavanju varijance socijalne preferencije ispitanih sportašica. Pritom neće postojati značajan glavni efekt ciljne orijentacije prema zadatku i razvoju vještina kao niti glavni efekt percepcije motivacijske klime usmjerene ka učenju na socijalnu preferenciju mladih sportašica. Neće postojati glavni efekt individualne ciljne orijentacije na zadatak, efekt percipirane motivacijske klime usmjerene na učenje, kao niti njihove interakcije na socijalni utjecaj ispitanih sportašica.
- Problem 5. Ispitati ulogu dobi, individualne ciljne orijentacije i percepcije istovjetne motivacijske klime te njihove interakcije i sociometrijskog statusa na vremenski period bavljenja odbojkom.
- Hipoteza 5. Očekuje se da će dob djeteta te interakcija individualne ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime kao usmjerene na učenje biti značajni prediktori vremena koje je dijete provelo baveći se odbojkom. Neće postojati glavni efekti individualne ciljne orijentacije na zadatak kao niti percepcije motivacijske klime usmjerene na učenje na treniranje odbojke. Sociometrijski status djeteta također neće biti značajan prediktor treniranja odbojke.

3 METODA

3.1 Sudionici

U istraživanju su sudjelovale odbojkašice mlađekadetskog uzrasta, u dobi od 11 do 15 godina. Ukupni uzorak je obuhvatio 139 mladih odbojkašica prosječne dobi od 13.5 godina ($SD=0.88$) koje se odbojkom bave nešto više od 4 godine ($SD=2.03$). Istraživanje je provedeno u 14 odbojkaških klubova s područja Primorsko-goranske županije, a to su:

- OK Kostrena
- ŽOK Crikvenica
- OK Kastav 1998
- OK Kozala
- OK Turnić
- OK Sveti Matej
- OK Rječina
- OK Grobničan
- OK Sušak
- HAOK Škurinje
- OK Matulji
- ŽOK Gornja Vežica
- OK Opatija
- OK Drenova

Uzorak nije određen metodom slučajnog odabira, a budući da obuhvaća relativno homogenu populaciju ispitanica (s obzirom na dob, sport kojim se bave te geografsko područje) ne može se reći da je riječ o reprezentativnom uzorku za populaciju hrvatskih sportašica mlađekadetskog uzrasta.

3.2 Mjerni instrumenti

U ovom istraživanju korišteni su sljedeći mjerni instrumenti:

Upitnik ciljne orijentacije u sportu (*Task & Ego Orientation in Sport Questionnaire*, TEOSQ), čiji su autori Duda i Nicholls (1989) (Duda 1996). Za potrebe provedbe istraživanja korištena je prevedena i adaptirana hrvatska verzija upitnika (Barić i Horga, 2006) s odgovarajućom dvofaktorskom strukturom kao i originalna verzija. Faktori koji sačinjavaju ovaj upitnik su individualna ciljna orijentacija na zadatak (*task goal orientation*) i individualna ciljna orijentacija na rezultat (*ego goal orientation*).

Primjenom upitnika na uzorku mladih hrvatskih sportaša dobivene su zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike budući da su za oba faktora dobiveni koeficijenti pouzdanosti unutarnje konzistencije viši od .80 što je približno jednako koeficijentima pouzdanosti originalnih faktora na engleskom jeziku (Barić i Horga, 2006). Ovim je istraživanjem ponovno provjerena faktorska struktura Upitnika ciljne orijentacije u sportu, te je zaključeno da potvrđuje originalnu faktorsku strukturu, kao i velik broj prethodno provedenih istraživanja. Pouzdanost je utvrđena koeficijentima unutrašnje konzistencije (Cronbach Alpha koeficijent), koji imaju visoke vrijednosti. Dobiven je koeficijent unutrašnje konzistencije od .80 za subskalu ciljne orijentacije na zadatak, učenje i razvoj vještina te .84 za subskalu ciljne orijentacije na izvedbu i rezultat. Rezultati još jednom potvrđuju zadovoljavajuće metrijske karakteristike hrvatske verzije ovog upitnika.

Prilikom rješavanja upitnika TEOSQ sportaši su zamoljeni da razmisle o sportskim situacijama u kojima se osjećaju uspješnima. Pretpostavka je da se na temelju odgovora ispitanika može odrediti prevladava li kod tog pojedinca orijentacija prema zadatku ili orijentacija prema izvedbi koja do izražaja dolazi u natjecateljskom, sportskom kontekstu (Duda, 1996).

Upitnik se sastoji od 13 čestica grupiranih u 2 subskale. Njime se nastojala procijeniti ciljna orijentacija sportaša koja je povezana s motivacijom za postignućem u sportu. Kao što je već navedeno, subskale koje čine Upitnik ciljne orijentacije u sportu su usmjerenost ili ciljna orijentacija na zadatak i razvoj vještine (engl. *task goal orientation*), odnosno usmjerenost ili ciljna orijentacija na rezultat i izvedbu (engl. *ego goal orientation*).

Zadatak ispitanika je da na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (pri čemu 1 znači uopće se ne slažem, a 5 u potpunosti se slažem) izraze svoje slaganje s ponuđenim tvrdnjama. Primjer čestice kojom je izražena usmjerenost prema rezultatu je „Osjećam se najuspješnijom u odbojci kada ja postizem najbolje rezultate“, dok čestica „Osjećam se najuspješnijom u odbojci kada učim nove vještine i to me tjera da još više vježbam“ ukazuje na sportaševu orijentiranost na zadatak, odnosno razvijanje vlastitih vještina.

Viši rezultat postignut na subskali ciljne orijentacije na zadatak znači da su ispitanice svojim odgovorima iskazale svoju izraženu individualnu orijentaciju na učenje, osobni napredak i usavršavanje odbojkaških vještina. Niži postignut rezultat na ovoj subskali ukazivao je slabiju tendenciju sportašice da se odbojkom bavi iz prethodno navedenih razloga. Viši rezultat na subskali ciljne orijentacije na rezultat značio je da se kod ispitanica postoji istaknuti natjecateljski motiv, te individualna ciljna orijentacija na postizanje vrhunskih rezultata te nadmetanje i usporedbu s drugima. Niži rezultat ostvaren na ovoj subskali označava slabiju tendenciju za iskazivanjem vlastitih vještina i superiornosti i socijalnom usporedbom.

Upitnik percipirane motivacijske klime u sportu (*Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire*, PMSCQ), čiji su autori Seifriz, Duda i Chi (1992) (Walling i sur., 1993) je mjerni instrument kojim se nastojalo dobiti uvid u procjene sportskog okruženja u kojem sportaš trenira i natječe se. Naime, zadatak sportaša je bio procijeniti u kojem stupnju se u njegovoj ekipi naglašava i ističe usmjerenost igrača prema učenju te razvijanju i usavršavanju vještina (*mastery*), odnosno prema uspjehu i postizanju dobrih rezultata (*performance*). Prethodna istraživanja su pokazala da obje subskale imaju relativno visoku pouzdanost, pri čemu su Cronbach alfa koeficijenti pouzdanosti iznosili .80, odnosno .82 (Walling i sur., 1993). Za potrebe istraživanja provjerena je pouzdanost oba faktora. Ako se u obzir uzme originalna struktura dvaju ekstrahiranih faktora, dobiva se njihova relativno dobra unutarnja konzistencija (za faktor motivacijske klime usmjerene ka učenju i razvoju vještina iznosi .69, a za faktor motivacijske klime usmjerene prema izvedbi i rezultatu iznosi .83)

Među subskalama percipirane motivacijske klime usmjerene na učenje i percipirane motivacijske klime usmjerene na izvedbu uočena je niska povezanost u negativnom smjeru (Walling i sur. 1993). U ovom je istraživanju korištena adaptirana hrvatska verzija upitnika (Barić, 2004).

Kao što je prethodno navedeno, upitnik se sastoji od 2 subskale: motivacijska klima usmjerena k učenju i razvoju vještina (primjer čestice: „U ovoj ekipi, trener daje sve od sebe kako bi igralice savladale one vještine u kojima su slabije“) te motivacijska klima usmjerena prema izvedbi i rezultatu (primjer čestice: „U ovoj ekipi, igralice su poticane da nadmaše suigračice“). Upitnik se sastoji od ukupno 21 čestice, pri čemu se subskala motivacijske klime usmjerene k učenju sastojala od 9, a subskala motivacijske klime usmjerene na izvedbi od 12 čestica.

Zadatak ispitanika je da na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (pri čemu 1 znači uopće se ne slažem, a 5 u potpunosti se slažem) izraze svoje slaganje s ponuđenim tvrdnjama. Viši rezultat ostvaren na subskali motivacijske klime usmjerene k učenju ukazivao bi na doživljaj sportske okoline kao visoko poticajne za učenje, ulaganje napora i razvijanje vještina. Nizak rezultat na ovoj subskali značio je da ispitanice ne pripisuju navedene karakteristike svojem sportskom okruženju sastavljenom od trenera i suigračica. Viši rezultat na subskali motivacijske klime usmjerene na izvedbu ukazuje na percepciju motivacijske klime kao izrazito kompetitivne, te orijentirane isključivo na demonstriranje superiornih sposobnosti i ostvarivanje vrhunskih rezultata. Nizak rezultat na ovoj subskali upućivao bi na percepciju motivacijske klime stvorene od strane trenera i suigrača, s manje izraženom kompetitivnošću i socijalnom usporedbom.

Sociogram je nominacijski sociometrijski instrument korišten za ispitavanje socijalnih odnosa među sportašicama unutar tima, kao i za određivanje individualnog sociometrijskog statusa. Podaci su prikupljeni pismenim putem, a zadatak ispitanica je bio odgovoriti na šest postavljenih pitanja na način da kao odgovor upišu ime jedne od svojih suigračica. Najveći broj istraživanja nominacijskog tipa (Franzoi, Davis i Vasquez-Suson, 1994; LaFontana i Cillessen, 2002; Van den Berg, Lansu i Cillessen, 2015) uključuju pitanja s neograničenim brojem odgovora, odnosno imena vršnjaka kojima se odgovara na postavljeno pitanje. U ovom je istraživanju postojalo ograničenje u broju nominiranih osoba za određeni kriterij, i to na samo jednu osobu, čime je moguće smanjena ekološka valjanost (Cillessen, 2011). Odluci o ograničavanju broja dodijeljenih nominacija po postavljenom pitanju doprinijeli su i sami uvjeti provedbe istraživanja (ograničenost vremena i prostora). Također, odbojkaška ekipa se sastoji od 12 igračica, te je popis igračica sa sociometrijskog listića uključivao između 9 i 14

imena. Riječ je o relativno malim grupama djece u kojima bi ograničen broj dodijeljenih nominacija bio opravdaniji nego u nekim većim grupama (npr. razredna odjeljenja) (Cillessen, 2011). U slučaju mogućnosti dodijeljivanja neograničenog broja nominacija po postavljenom pitanju, javio bi se problem selektivnosti ispitanika. Pritom bi neke od ispitanica vjerojatno bile manje selektivne kod nominiranja svojih suigračica te bi navodile veći broj njihovih imena, dok bi selektivnije ispitanice nominirale manji broj svojih suigračica kao odgovor na postavljeno pitanje, pa bi samim time više doprinijele kvaliteti prikupljenih podataka (Franzoi i sur., 1994).

Pitanja su bila postavljena u pozitivnom (primjer: „S kojom se od svojih suigračica najbolje slažeš?“) i negativnom (primjer: „S kojom se od svojih suigračica ne voliš družiti u slobodno vrijeme?“) smjeru. Ispitanicima su bili ponuđeni popisi njihovih suigračica, prikupljeni u suradnji s trenerom, kako bi se izbjeglo selektivno dosjećanje prilikom odgovaranja na pitanja. Kao kriterij nominacije unutar sociometrijske metode korištena su tri tipa vršnjačkih interakcija: slaganje, druženje u slobodno vrijeme i zagrijavanje u paru. Nominacijska su pitanja bila postavljena u pozitivnom i negativnom smjeru za svaki tip interakcija. Dva su kriterija vrlo uobičajena u primjeni sociometrijske metode (slaganje i druženje u slobodno vrijeme), dok je posljednji kriterij vrlo relevantan element vršnjačkih interakcija za vrijeme treninga i utakmica, naročito u timskim sportovima, pa tako i u odbojci (zagrijavanje u paru). Ispitanice su bile zamoljene da na sociometrijski listić napišu svoje ime, kako bi njihove nominacije mogle biti povezane s imenima ostalih suigračica.

Nakon primjene sociometrijske nominacijske metode izračunata je aritmetička sredina i prikazana grafička prezentacija trenutnih socijalnih odnosa unutar tima. Na temelju podataka dobivenih primjenom sociograma zbrojen je ukupan broj biranja (pozitivne nominacije) i odbijanja (negativne nominacije) za svaku od tri ispitivane aktivnosti, za svaku pojedinu ispitanicu. Međusobnim zbrajanjem ukupnog broja dobivenih nominacija za slaganje, druženje i zagrijavanje u paru, u pozitivnom i negativnom smjeru, dobiven je ukupan broj privlačenja, odnosno pozitivnih nominacija i odbijanja, odnosno negativnih nominacija. Ukupan broj pozitivnih i negativnih nominacija korišten za izračunavanje odrednica socijalnog statusa pojedine ispitanice, odnosno njenog socijalnog utjecaja i socijalne preferencije među ostalim članicama tima. Naime, socijalni utjecaj ispitanica je izračunat zbrajanjem svih dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija, dok je socijalna preferencija izračunata oduzimanjem ukupnog broja negativnih nominacija od ukupnog broja pozitivnih

nominacija. Na temelju broja pozitivnih i negativnih nominacija, te izračunate socijalne preferencije i socijalnog utjecaja, ispitanice su, prema unaprijed određenim kriterijima, svrstane u jednu od pet sociometrijskih kategorija.

Upitnik pripisanih karakteristika osobama različite ciljne orijentacije je konstruiran za potrebe ovog istraživanja. Naime, osmišljene su tri verzije iste priče o hipotetskom ženskom liku. Priče su sadržajem i načinom izražavanja bile primjerene dobi djece, te su uključivale karakteristike i situacije s kojima su se ispitanice mogle poistovijetiti. Hipotetske priče su sadržavale opis izmišljenog lika s različitim ciljnim orijentacijama, a kao kontrola je korištena neutralna verzija priče bez napomena i opisa ciljne orijentacije tog lika (samo s općenitim informacijama o liku).

Izmišljene su priče korištene kako bi se ispitao stav i mišljenje sportašica o opisanom hipotetskom liku, odnosno kako bi se uočile karakteristike koje ispitanice pripisuju osobama različite ciljne orijentacije prema postignuću u sportu. Jedna je eksperimentalna priča sadržavala opis ženskog lika s izraženom ciljnom orijentacijom ka učenju i razvijanju vještina, a druga priča opis lika s izraženom ciljnom orijentacijom prema izvedbi i rezultatu. Dvije su se priče razlikovale u segmentima koji inače razlikuju osobe različite ciljne orijentacije (npr. motivacija za dolazak na trening, zadovoljstvo izvedbom, odnos prema tuđim vještinama...). Neutralna priča se sastojala od općenitih informacija o istom hipotetskom liku, s informacijama koje su bile sadržane i u preostale dvije verzije priče, ali bez dijelova teksta koji bi upućivao na izraženost pojedine ciljne orijentacije. Dimenzije po kojima su se dvije priče razlikovale kao i dijelovi teksta koji to potkrepljuju su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1. Popis dimenzija po kojima se razlikuju dva opisa hipotetskog lika (orijentiranog na učenje i orijentiranog na zadatak) i dijelovi teksta koji ih potkrepljuju

<u>Dimenzija</u>	<u>Orijentacija na zadatak</u>	<u>Orijentacija na rezultat</u>
Prisutnost na treningu	<i>rijetko propušta treninge</i>	<i>uglavnom redovito trenira</i>
Motivacija za dolazak na trening	<i>Internalni; jako se veseli treninzima</i>	<i>Eksternalni; dolazi na treninge da se trener ne bi ljutio na nju</i>
Trud i motivacija na treningu	<i>daje sve od sebe da bi napredovala</i>	<i>Trudi se da bi bila bolja od drugih</i>
Izvor užitka	<i>učenje</i>	<i>Biti bolja od drugih</i>
Zadovoljstvo izvedbom	<i>Kada može pravilno izvesti odbojkaški element</i>	<i>Kada je ona jedina koja može dobro izvesti element</i>
Stav prema priključivanju ekipi na utakmicama	<i>Ostvarenje snova, poticaj da još više trenira</i>	<i>Znak da je bolja od drugih, da može postići najviše poena</i>
Odnos prema tuđim vještinama	<i>Želi da svaka igračica napreduje</i>	<i>Usporedba s drugima; želi postizati najbolje rezultate</i>
Trenerov cilj	<i>Usavršavati vještine u kojima su igračice slabije</i>	<i>Poticati nadmetanje među igračicama</i>
Percepcija trenera	<i>Želi unaprijediti igru svih igračica</i>	<i>Primjećuje i poklanja pažnju samo najboljim igračicama</i>

Opisu hipotetskog lika je u sve tri verzije priče, pridodana i lista od 16 pridjeva karakterističnih za jedan od četiri sociometrijska statusa. Svaki je od četiri sociometrijska statusa bio predstavljen s četiri pridjeva, odnosno karakteristike, na temelju podataka iz literature (npr. popularni sociometrijski status je bio prezentiran atributima društvena, poželjna suigračica, omiljena u svojoj ekipi i spremna pomoći drugima, a odbačeni sociometrijski status pridjevima svadljiva, nasilna, povučena i sklona uvrijediti svoje suigračice). Svakoj je ispitanici bila po slučaju dodijeljena jedna od tri verzije priče, o hipotetskom liku ciljne orijentacije na zadatak, hipotetskom liku ciljne orijentacije na rezultat ili hipotetskom liku bez izražene ciljne orijentacije. Zadatak ispitanica je bio da na temelju pročitane priče pokušaju procijeniti na skali od 1 do 10 koliko se svaki zadani pridjev odnosi na hipotetski lik. Pritom je ocjena 1 značila da taj lik uopće nije takav, a ocjena 10 da je lik u potpunosti takav. Potpuna lista pridjeva s pripadajućim sociometrijskim statusom prikazana je u Tablici 2.

Tablica 2. Popis karakteristika pridodanih hipotetskim pričama s pripadajućom oznakom socijalnog statusa

<u>Sociometrijski status</u>	<u>Karakteristika</u>
Popularna	Omiljena u svojoj ekipi
	Spremna pomoći drugima
	Društvena
	Poželjna suigračica
Odbačena	Sklona uvrijediti svoje suigračice
	Povučena
	Svadjiva
	Nasilna
Zanemarena	Zanemarena od strane svojih suigračica
	Ignorirana od strane svojih suigračica
	Samostalna
	Sklona izbjegavati razgovor sa suigračicama
Kontraverzna	Promjenjivog ponašanja
	Promjenjivog raspoloženja
	Zabavna
	Nemirna

3.2.1 Faktorska analiza novokonstruiranog Upitnika pripisanih karakteristika osobama različite ciljne orijentacije

Prije provjere faktorske strukture upitnika, ispitanici su uvjeti za njenu provedbu. U faktorsku analizu je uključeno svih 16 ponuđenih čestica (*Omiljena, Samostalna, Zabavna, Svadjiva, Zanemarena od strane suigračica, Promjenjivog raspoloženja, Društvena, Nasilna, Nemirna, Spremna pomoći, Sklona uvrijediti, Ignorirana od strane suigračica, Promjenjivog ponašanja, Poželjna suigračica, Sklona izbjegavati razgovor i Povučena*) za oba opisana lika. KMO nije značajan i iznosi .87, dok je Bartlettov test sfericiteta značajan ($\chi^2=1045.50$; $df=120$; $p=.00$), čime su zadovoljeni uvjeti za provjeru faktorske strukture upitnika.

Budući da je riječ o inicijalnoj procjeni faktorske strukture novokonstruiranog upitnika, za analizu podataka korištena je metoda glavnih osi te je primijenjena Varimax rotacija. Skala je

multidimenzionalna te su ekstrahirana 2 značajna faktora s eigen vrijednošću većom od 1 (6.24 i 1.34) koji ukupno objašnjavaju 39.16% varijance manifestnih varijabli. Pritom je prvi faktor objasnio 23.01%, a drugi 16.15% varijance manifestnih varijabli. Prema količini objašnjene varijance (11.65%) istaknuo se i treći faktor čija je eigen vrijednost manja od 1 (.55). Budući da niti Scree-plot, kao još jedan od kriterija za zadržavanje faktora, nije potvrdio isticanje trećeg faktora, on je isključen iz daljnje analize. Iako treći faktor nije uzet u obzir prilikom određivanja konačne faktorske strukture upitnika, zasićenja pojedinih čestica na trećem faktoru nakon provedene Varimax rotacije ipak su prikazana u tablici.

U Tablici 3. prikazana je faktorska struktura skale, tj. zasićenja pojedinih čestica na faktore nakon provedene Varimax rotacije. Prikazana su faktorska opterećenja veća od .30.

Tablica 3. Zasićenja čestica na tri zadana faktora (rotirana faktorska matrica s tri zadana faktora i prikazanim zasićenjima većima od .30)

<u>Karakteristika</u>	<u>Faktor</u>		
	1	2	3
Omiljena	.53		
Samostalna			
Zabavna	.70		
Svadljiva	-.50	.70	
Zanemarena od strane suigračica	-.35		
Promjenjivog raspoloženja		.38	.58
Društvena	.83		
Nasilna		.71	
Nemirna		.63	
Spremna pomoći	.84		
Sklona uvrijediti	-.51	.47	
Ignorirana	-.36		.41
Promjenjivog ponašanja		.54	.50
Poželjna suigračica	.61		
Sklona izbjegavati razgovor	-.40	.40	.42
Povučena			.74

Uvidom u rotiranu faktorsku matricu, istaknule su se saturacije pojedinih čestica na nekim faktorima. Struktura prvog faktora dobivena faktorskom analizom ukazuje na to da najveću saturaciju na ovom faktoru imaju čestice *Omiljena*, *Zabavna*, *Društvena*, *Spremna pomoći* i *Poželjna suigračica*. Ako se lista čestica s visokom saturacijom na prvom faktoru usporedi s

popisom čestica koje su inicijalno bile pripisane popularnom sociometrijskom statusu prikazanih u Tablici 3., jasno je da se četiri čestice (*Omiljena*, *Društvena*, *Spremna pomoći* i *Poželjna suigračica*) poklapaju s česticama sadržanim unutar pretpostavljene strukture faktora *Popularna*. Dakle, četiri čestice koje su inicijalno sadržane unutar faktora *Popularna*, analizom prikupljenih podataka su pokazale relativno visoke saturacije na istom faktoru (čestice *Omiljena* .53; *Društvena* .83; *Spremna pomoći drugima* .84 i *Poželjna suigračica* .61). Visoku saturaciju na prvom faktoru pokazuje i čestica *Zabavna* (.70). Riječ je o skupu čestica koje svojim sadržajem objedinjuju pozitivne, prosocijalne oblike ponašanja, koji do izražaja dolaze u svakodnevnim vršnjačkim interakcijama. Prijedlog imena ovog faktora bi mogao biti *Pozitivne odrednice suigrača*. Pet navedenih čestica značajno međusobno korelira, u rasponu od .37 do .83 ($p < .01$). Pouzdanost skale sastavljene od 5 čestica (*Omiljena*, *Društvena*, *Spremna pomoći drugima*, *Poželjna suigračica* i *Zabavna*) je utvrđena koeficijentom unutrašnje konzistencije (Cronbach Alpha koeficijent), koji je pokazao visoku vrijednost od .84.

Iz analize je izbačena čestica *Samostalna* koja ne saturira niti s jednim faktorom. S obzirom na popriličnu semantičku sličnost između čestica *Zanemarena od strane suigračica* i *Ignorirana od strane suigračica*, zbog koje ih je vrlo teško razlikovati, obje su izbačene iz daljnje analize.

Saturacijom na drugom faktoru istaknule su se čestice *Svadjiva* (.70), *Nasilna* (.71) te *Nemirna* (.63). Ako se promotri sadržaj i značenje grupiranih čestica, te se uzme u obzir njena saturacija na drugom faktoru, navedenim česticama bi se mogla priključiti i čestica *Sklona uvrijediti* (.47). Ovaj bi skup čestica mogao predstavljati negativnije obrasce ponašanja uočene tijekom interakcije s vršnjacima. Drugim riječima, uzevši u obzir sadržaj i značenje čestica, riječ je o aktivnom socijalnom ponašanju, ali u negativnom kontekstu, budući da čestice predstavljaju verbalno (*Svadjiva*, *Sklona uvrijediti*) ili fizički (*Nasilna*, *Nemirna*) agresivno ponašanje usmjereno na vršnjake. Ime drugog faktora bi moglo glasiti *Negativne odrednice suigrača*. Čestice su u pozitivnoj međusobnoj korelaciji, koja se kreće u rasponu od .35 do .68 ($p < .01$), dok izračunata pouzdanost cjelokupne skale iznosi .77.

Preostale čestice iz inicijalne verzije upitnika (*Promjenjivog ponašanja*, *Promjenjivog raspoloženja* i *Sklona izbjegavati razgovor*), kao što je vidljivo iz rotirane matrice zasićenja čestica na pojedinim faktorima, pokazuju zasićenja veća od .30 na drugom faktoru. Pritom

čestice *Promjenjivog ponašanja* i *Sklona izbjegavati razgovor* pokazuju približno jednaka zasićenja na drugom i trećem faktoru. Budući da dobivena eigen vrijednost i Scree plot nisu opravdali zadržavanje trećeg faktora u daljnjoj analizi, provedena je ponovna faktorska analiza kojoj je zadana ekstrakcija isključivo dva faktora koji su zadovoljili zadane kriterije.

U Tablici 4. prikazana su zasićenja čestica na dva zadana ekstrahirana faktora za vrijednosti koje prelaze .30. Pritom nisu prikazane vrijednosti zasićenja čestica *Samostalna*, *Zanemarena od strane suigračica* i *Ignorirana od strane suigračica* na dva istaknuta faktora, budući da su one iz prethodno obrazloženih razloga izostavljene iz daljnje analize.

Tablica 4. Zasićenja čestica na dva zadana faktora (rotirana faktorska matrica s dva zadana faktora i prikazanim zasićenjima većima od .30)

Karakteristika	Faktor	
	1	2
Omiljena	.53	
Zabavna	.68	
Svadljiva	-.54	.60
Promjenjivog raspoloženja		.67
Društvena	.84	
Nasilna		.62
Nemirna		.65
Spremna pomoći drugima	.85	
Sklona uvrijediti	-.53	.49
Promjenjivog ponašanja		.76
Poželjna suigračica	.61	
Sklona izbjegavati razgovor	-.41	.57
Povučena		.54

Uvidom u tablicu faktorskih zasićenja čestica na dva zadana faktora dobiveni su slični obrasci rezultata kao i u prvoj rotiranoj matrici (Tablica 3). Primjerice, čestice *Omiljena* (.53), *Zabavna* (.68), *Društvena* (.84), *Spremna pomoći drugima* (.85) i *Poželjna suigračica* (.61) i dalje pokazuju relativno visoka zasićenja na prvom faktoru. Sve korelacije među pet navedenih čestica su značajne ($p < .01$), te su u rasponu od .37 do .83, a pouzdanost cjelokupne skale iznosi .84. Kao što je već opisano, riječ je o česticama koja predstavljaju visoko poželjna ponašanja i karakteristike iskazane prilikom interakcije sa suigračicama. S

obzirom na sastav čestica sadržan unutar prvog faktora, njegovo potencijalno ime može biti *Pozitivne odrednice suigrača*.

Nakon što je zadana ekstrakcija isključivo dva faktora, uočena je promjena u faktorskoj strukturi i zasićenjima čestica na pripadajućim faktorima u odnosu na početnu rotiranu faktorsku matricu (Tablica 3), kada su u pitanju drugi i treći faktor. Kada je riječ o česticama koje su prvotnom faktorskom analizom uključene u drugi faktor (*Svadjliva*, *Nasilna*, *Nemirna*, *Sklona uvrijediti*), zadano ekstrahiranje dva faktora nije bitno promijenilo njihovo zasićenje na drugom faktoru. Nakon ekstrakcije dva faktora dobivene su sljedeće saturacije čestica na drugom faktoru: *Svadjliva* (.60), *Nasilna* (.62), *Nemirna* (.65) i *Sklona uvrijediti* (.49). Promjena je uočena na česticama koje su pokazivale zasićenje na trećem faktoru, a koje su se nakon zadane ekstrakcije dva faktora grupirale na drugom faktoru s relativnom visokim zasićenjem. Karakteristično za česticu *Sklona uvrijediti druge* je relativno visoko i podjednako zasićenje na oba ekstrahirana faktora. Kod svrstavanja čestice u jedan od faktora, u obzir je uzeta korelacija te čestice sa svakim pojedinim faktorom. Dobiveno je da je čestica *Sklona uvrijediti druge* u pozitivnoj, statistički značajnoj korelaciji s drugim faktorom ($r = .75$, $p < .01$), a da s prvim faktorom negativno korelira ($r = -.59$, $p < .01$). Isto vrijedi i za česticu *Svadjliva* koja također pokazuje podjednako zasićenje na oba faktora, pri čemu s drugim faktorom pozitivno korelira ($r = .79$, $p < .01$), a s prvim je u negativnoj korelaciji ($r = -.59$, $p < .01$). Na temelju njihove relativno visoke pozitivne korelacije s drugim faktorom, odlučeno je da će se čestice *Sklona uvrijediti druge* i *Svadjliva* ipak priključiti drugom faktoru. Provedena je inspekcija njihova sadržaja kako bi se utvrdilo mogu li se uistinu priključiti drugom faktoru.

Kada se četirima česticama (*Svadjliva*, *Nasilna*, *Nemirna*, *Sklona uvrijediti*) inicijalno obuhvaćenima drugim faktorom priključe preostale četiri čestice (*Promjenjivog ponašanja*, *Promjenjivog raspoloženja*, *Sklona izbjegavati razgovor* i *Povučena*) s visokom saturacijom na drugom faktoru nakon određivanja ekstrakcije dva faktora, izračunata je njihova međusobna korelacija. Dobivene su značajne korelacije između svih osam čestica, a raspon koeficijentata korelacije je od .17 do .68. Pouzdanost ovog faktora koji se sastoji od 8 čestica je relativno visoka i iznosi .85. Analizom sadržaja i značenja čestica sa saturacijom na drugom faktoru, utvrđeno je da sve čestice označavaju karakteristike ili ponašanja koja nisu jako poželjna u kontekstu timskog sporta. Stoga bi drugi faktor, odnosno čestice koje ga sačinjavaju mogli opravdati predloženi naziv *Negativne odrednice suigrača*.

Dobivena je značajna negativna korelacija između faktora *Pozitivne odrednice suigrača* i *Negativne odrednice suigrača* koja iznosi $r = -.58$; $p < .01$. Čini se da dva faktora zahvaćaju međusobno suprotne karakteristike i odrednice ponašanja suigrača uočenih tijekom vršnjačkih interakcija u sportskom kontekstu. Konačna struktura upitnika s raspodjelom čestica u dva ekstrahirana faktora prikazana je u Tablici 5.

Tablica 5. Konačna struktura upitnika s izdvojenim ekstrahiranim faktorima i pripadajućim česticama

<u>Ime faktora</u>	<u>Naziv čestice</u>
Pozitivne odrednice suigrača	Omiljena
	Zabavna
	Društvena
	Spremna pomoći drugima
	Poželjna suigračica
Negativne odrednice suigrača	Svadljiva
	Nasilna
	Nemirna
	Sklona uvrijediti druge
	Promjenjivog ponašanja
	Promjenjivog raspoloženja
	Povučena
Sklona izbjegavati razgovor	

Za potrebe istraživanja osmišljene su tri djelomično jednaka opisa hipotetskog lika. Dva su se opisa odnosila na hipotetskog lika ciljne orijentacije na zadatak i rezultat, dok neutralna verzija opisa nije sadržavala informacije o ciljnoj orijentaciji, već samo objektivne informacije o liku. Objektivne informacije su bile sadržane i u dvije, „eksperimentalne“ verzije priče. Pričama je pridodan niz od 16 čestica, odnosno karakteristika, a ispitanice su, na temelju pročitane priče, trebale procijeniti hipotetskog lika na svakoj od 16 ponuđenih karakteristika. Kod formiranja liste ponuđenih karakteristika, korišteni su podatci iz literature. Naime, inicijalna pretpostavka s kojom je započela konstrukcija upitnika je uključivala 16 čestica ravnomjerno raspoređenih u četiri faktora. Pritom su čestice grupirane u pojedini

faktor opisivale karakteristike jednog od četiri poznata, i u literaturi opisana, sociometrijska statusa. Sve su se ponuđene čestice sadržajem i značenjem odnosile na ponašanja osobe određenog sociometrijskog statusa uočena kroz interakciju s vršnjacima. Provedbom faktorske analize se nastojala provjeriti pretpostavljena faktorska struktura derivirana iz literature. Dakle, bilo je očekivano da će se ponuđene čestice grupirati u jedan od četiri moguća faktora te da će sve čestice sadržane unutar jednog faktora predstavljati skup karakteristika određenog sociometrijskog statusa.

No provedbom faktorske analize nije dobiven očekivan obrazac rezultata koji je uključivao grupiranje čestica karakterističnih za jedan od četiri glavna sociometrijska statusa. Čini se da karakteristike za koje je pretpostavljeno da najbolje opisuju pojedini sociometrijski status, ipak nisu toliko istaknuto, neupitno i čvrsto povezane s predviđenim sociometrijskim statusom. Ne smiju se zanemariti niti moguće razlike u razumijevanju značenja pojedinih čestica budući da je moguće da se konotativno značenje određenih pridjeva (npr. Ignorirana i Zanemarena od strane suigračica) razlikuje. Igračice su možda shvatile značenje pojedinih čestica, odnosno pridjeva, na drugačiji način od onog kojeg je predvidjela autorica upitnika. Također, moguće je da su neke od ponuđenih karakteristika povezane s više različitih sociometrijskih statusa ili je povezanost određene karakteristike i sociometrijskog statusa podložna promjenama s obzirom na nacrt istraživanja, odabir riječi ili kontekst u kojem je istraživanje provedeno. Uočeno je grupiranje pojedinih čestica po sličnosti u odrednicama vršnjačkih interakcija. Naime, jedan je od istaknutih faktora obuhvatio čestice, odnosno pozitivne i poželjne karakteristike vršnjaka i suigrača i njihova ponašanja, dok je drugi ekstrahirani faktor objedinio manje poželjne karakteristike koje se mogu uočiti u ponašanju suigrača u sportskom kontekstu.

3.3 Postupak

Prije provođenja istraživanja u svakom je pojedinom klubu telefonskim ili pismenim putem zatražena suglasnost članova Uprave kluba i trenera. Kontakt s trenerom svake pojedine odbojkaške ekipe je bio neophodan kako bi se provoditelju istraživanja dostavila imena igračica koje čine mladekadetsku ekipu tog kluba te kako bi se dogovorio termin provedbe istraživanja. Naglasak i prednost kod sudjelovanja u istraživanju su dobile djevojke koje su,

navedene od strane trenera kao redovite članice svoje ekipe. Popis imena igračica je bio naročito koristan u sociometrijskom dijelu istraživanja jer su na temelju tog popisa ispitanice mogle nominirati svoje suigračice. Također, igračicama su za vrijeme treninga podijeljeni pismeni dopisi u formi obavijesti, namijenjeni njihovim roditeljima, u kojima je opisan tijek i svrha istraživanja, te su navedeni kontakt podaci provoditelja istraživanja kojima su se mogli poslužiti u slučaju dodatnih pitanja ili nejasnoća.

Termin za provedbu istraživanja dogovoren je u suradnji s trenerom i igračicama, a uglavnom se radilo o periodu prije ili nakon treninga ili utakmice. Na početku istraživanja, ispitanicama je objašnjena njegova svrha. Napomenuto im je da ne postoje točni i netočni odgovori te da na pitanja odgovaraju iskreno, ovisno o osobnoj procjeni. Provedba istraživanja se odvijala u dva dijela. Prvi dio je uključivao grupnu primjenu Upitnika ciljne orijentacije u sportu i Upitnika percipirane motivacijske klime u sportu, pri čemu su ispitanice ispunjavale upitnike u društvu svojih suigračica. U drugom dijelu istraživanja, igračice su bile zamoljene da napuste prostoriju u kojoj se provodilo istraživanje, izuzev 3 ili 4 igračice. Fizički razdvojene, igračice su ispunile preostala 2 mjerna instrumenta (sociogram i Upitnik pripisanih karakteristika osobama različite ciljne orijentacije), a po završetku ispunjavanja, bile su zamoljene da pozovu svoju suigračicu koja do tada nije sudjelovala u drugom dijelu istraživanja. Cjelokupna provedba istraživanja je trajala između 30 i 40 minuta.

Nakon prikupljanja i analize podataka svakom je treneru dostavljena pismena povratna informacija koja se odnosila na njegov odbojkaški tim. Povratna informacija se sastojala od, s jedne strane, analize tima prema pojedinačnim ciljnim orijentacijama te percepcije motivacijske klime unutar ekipe, te analize socijalnih odnosa među igračicama, s druge strane. Navedene su i sugestije o načinima na koji treneri mogu povećati intrinzičnu motivaciju i ciljnu orijentaciju prema zadatku, odnosno vještini kod svojih igračica, kao i postupcima pomoću kojih mogu sami djelovati na poželjnost socijalnih odnosa i prihvaćenost igračica unutar vršnjačke skupine.

4 REZULTATI

U ovom će poglavlju biti predstavljen pregled rezultata dobivenih provedbom istraživanja, a zadani problemi i hipoteze provjeravaju se na prethodno opisanom uzorku mladih odbojkašica.

Osnovne deskriptivne vrijednosti dimenzija individualne ciljne orijentacije te percipirane motivacijske klime prikazane su u Tablici 6.

Tablica 6. Aritmetičke sredine i standardne devijacije ispitanih motivacijskih varijabli

<u>Dimenzija dispozijske/situacijske motivacijske varijable</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>
Ciljna orijentacija na zadatak	4.19	0.59
Ciljna orijentacija na rezultat	2.30	0.83
Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje/vještinu	3.98	0.47
Percepcija motivacijske klime orijentirane na izvedbu	2.46	0.64

M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Na temelju dobivenih rezultata izgleda da je ispitanim sportašicama bitnije učenje i razvijanje odbojkaških vještina, u odnosu na iskazivanje superiorne izvedbe i postizanje izvanrednih individualnih rezultata.

Kada se ispituje percepcija motivacijske klime koja postoji unutar ekipe, ispitane sportašice su procijenile motivacijsku klimu kao primarno usmjerenu na učenje, napredak i razvoj odbojkaških vještina, a manje kao usmjerenu na iskazivanje superiorne izvedbe, uspoređivanje s drugima i postizanje rezultata.

Izračunate su i osnovne deskriptivne vrijednosti pojedinih dimenzija sociometrijskog statusa djece (socijalni utjecaj i socijalna preferencija) unutar vlastite, sportski aktivne vršnjačke skupine, te su prikazane u Tablici 7. Budući da je broj dodijeljenih pozitivnih i negativnih nominacija bio ograničen na jedno ime po postavljenom pitanju, ukupan broj dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija nije bilo potrebno prikazivati.

Tablica 7. Aritmetičke sredine i standardne devijacije socijalnog utjecaja i socijalne preferencije igračica

<u>Dimenzija sociometrijskog statusa djece</u>	<u>M</u>	<u>SD</u>
Socijalni utjecaj	4.33	3.20
Socijalna preferencija	0.82	3.68

M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Socijalni utjecaj svake pojedine igračice izračunat je kao zbroj dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija od svojih suigračica. Prema tome, svaka od igračica je dobila u prosjeku 4 nominacije (u pozitivnom ili u negativnom smjeru). Prosječna socijalna preferencija izračunata je kao prosječna razlika između ukupnog broja pozitivnih i negativnih nominacija, a sugerira da su igračice u prosjeku dobivale podjednak ili tek nešto veći broj pozitivnih u odnosu na broj negativnih nominacija.

Na temelju izračunatih varijabli ukupnog broja pozitivnih (UP) i negativnih nominacija (UN), te socijalne preferencije (SP) i socijalnog utjecaja (SU), ispitanice su kategorizirane u jednu od četiri moguće skupine sociometrijskog statusa (popularna, odbačena, zanemarena, kontraverzna). Nakon izračunavanja standardiziranih vrijednosti za četiri prethodno navedene varijable sociometrijskog statusa, prema kriteriju evidentiranom u literaturi, ispitanice su uključene u jednu od sociometrijskih kategorija. Igračice koje nisu zadovoljavale kriterije za pridruživanje pojedinoj sociometrijskoj kategoriji, priključene su kategoriji prosječnog sociometrijskog statusa. Kriteriji za uključivanje u pojedinu sociometrijsku kategoriju, broj ispitanica koje zadovoljavaju pojedini kriterij te postotak igračica koje pripadaju pojedinoj kategoriji u odnosu na cjelokupni uzorak prikazani su u Tablici 8.

Tablica 8. Kriteriji za određivanje sociometrijskog statusa, ukupan broj i postotak ispitanica svrstanih u određenu kategoriju

<u>kategorija sociometrijskog statusa</u>	<u>kriterij</u>	<u>N</u>	<u>%</u>
Popularna	$zSP > 0.8$; $zUP > 0$; $zUN < 0$	27	19.4
Odbačena	$zSP < -0.8$; $zUP < 0$; $zUN > 0$	15	10.8
Zanemarena	$zSU < -0.8$; $zUP < 0$; $zUN < 0$	20	14.4
Kontraverzna	$zSU > 0.8$; $zUP > 0$; $zUN > 0$	12	8.6
Prosječna	ostale	65	46.8

zUP – broj pozitivnih nominacija; zUN – broj negativnih nominacija; zSP – socijalna preferencija; zSU – socijalni utjecaj (z-vrijednosti); N - broj ispitanica; % - postotak od ukupnog broja ispitanica

Iz tablice je vidljivo da je uvjerljivo najveći postotak djece, gotovo polovica ispitanica, uključen u kategoriju *Prosječna* (N=65; 46.8%), što bi značilo da se nisu istaknule po broju dobivenih pozitivnih ili negativnih nominacija. Gotovo petina ispitanih odbojkašica svrstana je u kategoriju *Popularna* (N=27; 19.4%), zbog velikog broja dobivenih pozitivnih nominacija od svojih suigračica. Nešto manji postotak sportašica kategoriziran je kao *Zanemarena* (N=20; 14.4%), zbog relativno malog broja dobivenih bilo pozitivnih, bilo negativnih nominacija te kao *Odbačena* (N=15; 10.8%), uslijed velikog broja dobivenih negativnih nominacija. Najmanji postotak djece zadovoljio je kriterije za priključivanje kategoriji *Kontraverzna* (N=12; 8.6%), koja podrazumijeva djecu koja su od svojih suigračica dobila podjednak broj pozitivnih i negativnih nominacija.

4.1 Povezanost individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu i percipirane motivacijske klime

Uvidom u matricu interkorelacija ispitivanih motivacijskih varijabli dobivenih na uzorku mladih odbojkašica (Tablica 9.), uočljivo je da su varijable ciljne orijentacije prema postignuću u sportu značajno povezane s istovjetnom percepcijom motivacijske klime unutar ekipe. Drugim riječima, što je kod ispitanica izraženija orijentacija na učenje i zadatak kroz bavljenje sportom, to su one u većoj mjeri percipirale motivacijsku klimu koja prevladava unutar tima kao poticajnu za učenje i usavršavanje vještina. Također, ispitanice kod

kojih je bila izraženija ciljna orijentacija na izvedbu, percipiraju motivacijsku klimu unutar ekipe kao usmjerenu na iskazivanje superiornih sposobnosti i izvedbe.

Kada se ispitaio odnos pojedine ciljne orijentacije i percepcije suprotne motivacijske klime, dobiveno je da ciljna orijentacija na rezultat nije u korelaciji s percepcijom motivacijske klime usmjerene na učenje. No, ciljna orijentacija na zadatak je u niskoj negativnoj korelaciji s percepcijom motivacijske klime usmjerene na izvedbu. Drugim riječima, sportašice s izraženom dispozicijskom usmjerenošću na zadatak te usavršavanje vještina svoje sportsko okruženje percipiraju kao manje kompetitivno, odnosno usmjereno na ostvarivanje dobrih rezultata i demonstriranje superiorne izvedbe. Kao što je i očekivano, dobivena je negativna povezanost percepcije motivacijske klime usmjerene na učenje i razvoj vještina s percepcijom motivacijske klime koja potiče iskazivanje superiornih sposobnosti i vrhunske izvedbe. Dakle, sportašice koje smatraju da se unutar njihovog sportskog tima njeguje i potiče osobni napredak, učenje i razvoj vještina, neće doživljavati svoje sportsko okruženje kao usmjereno isključivo na postizanje vrhunskih rezultata i superiorne izvedbe.

Tablica 9. Matrica interkorelacija dimenzija ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime

<u>dimenzija ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime</u>	<u>1.</u>	<u>2.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>
1. Ciljna orijentacija na zadatak	1	-.03	.41**	-.20*
2. Ciljna orijentacija na rezultat		1	-.06	.31**
3. Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje/vještinu			1	-.44**
4. Percepcija motivacijske klime orijentirane na izvedbu				1

*p < .05; **p < .01

4.2 Povezanost dimenzija sociometrijskog statusa s dispozicijskim i situacijskim motivacijskim varijablama

Za određivanje sociometrijskog statusa upotrijebljene su kvantitativne vrijednosti dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija od strane suigračica, na temelju kojih su izračunate

vrijednosti socijalne preferencije i socijalnog utjecaja za svaku pojedinu igračicu. Ispitanice su prema unaprijed određenim kriterijima koji su se odnosili na standardizirane vrijednosti broja pozitivnih i negativnih nominacija te socijalne preferencije i socijalnog utjecaja, svrstane u jednu od pet određenih sociometrijskih skupina: popularna, odbačena, zanemarena, kontraverzna i prosječna. Nakon kategorizacije nastojalo se ispitati postoji li među aktivnim sportašicama različitog sociometrijskog statusa razlika u dispozicijskim ciljnim orijentacijama prema postignuću u sportu kao i u percepciji motivacijske klime koja postoji unutar sportskog kolektiva. Usporedba sociometrijskih kategorija napravljena je pomoću SNK post-hoc testa. Prosječne vrijednosti svake pojedine sociometrijske kategorije u ispitivanim dimenzijama individualne ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime kao i rezultati analize varijance prikazani su u Tablici 10.

Tablica 10. Deskriptivne vrijednosti i razlike u individualnoj ciljnoj orijentaciji, te percipiranoj motivacijskoj klimi među igračicama različitog sociometrijskog statusa

dimenzije dispozicijskih i situacijskih motivacijskih varijabli	Popularna (1)		Odbačena (2)		Zanemarena (3)		Kontraverzna (4)		Prosječna (5)		F	df
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Orijentacija na zadatak	29.11	3.90	31.07	2.94	28.90	4.60	30.33	3.70	29.33	4.14	1.03	4, 138
Orijentacija na rezultat	13.30	4.18	13.47	5.33	14.90	6.00	15.25	4.65	13.54	5.02	0.62	4, 138
Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje	36.07	3.46	36.33	3.73	36.30	4.77	35.00	5.06	35.55	4.47	0.31	4, 138
Percepcija motivacijske klime orijentirane na izvedbu	29.55	7.39	26.00 ₄	6.19	30.95	8.59	34.83 ₂	8.44	28.83	7.42	2.60*	4, 138

* $p < .05$; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; F – F-omjer; df – stupnjevi slobode
Rezultati SNK post-hoc testa prikazani su indeksiranim brojevima

Iz dobivenih je rezultata vidljivo da se igračice različitog sociometrijskog statusa ne razlikuju u dimenzijama individualne ciljne orijentacije (ciljna orijentacija na zadatak, odnosno rezultat) prema postignuću u sportu. To znači da igračice koje su od svojih suigračica dobile različiti broj pozitivnih i negativnih nominacija, a samim time su i svrstane u različitu kategoriju sociometrijskog statusa, u podjednakoj mjeri izvještavaju o izraženosti svoje ciljne

orijentacije na zadatak te rezultat. Ovakav obrazac rezultata ukazuje na činjenicu da sociometrijski status u grupi ne razlikuje ispitane aktivne odbojkašice adolescentskog uzrasta u njihovoj individualnoj ciljnoj orijentaciji za bavljenje sportom. Dakle, socijalna dimenzija bavljenja timskim sportom, izražena kroz sociometrijski status svake igračice unutar njezine odbojkaške ekipe, nije imala značajan efekt na dispozicijsku odrednicu motivacije za bavljenje sportom.

Razlika između sociometrijskih kategorija nije dobivena niti kada je u obzir uzeta i situacijska dimenzija percepcije motivacijske klime usmjerene na učenje. Drugim riječima, ispitanice različitog sociometrijskog statusa unutar vršnjačke, sportski aktivne skupine u jednakoj mjeri percipiraju motivacijsku klimu koja ih okružuje usmjerenom na učenje i usavršavanje vještina. Jedina dobivena razlika odnosila se na dimenziju percipirane motivacijske klime kao usmjerene na izvedbu. Naime, utvrđeno je da se sportašice koje su svrstane u kategoriju odbačene i kontraverzne djece razlikuju u svojoj percepciji motivacijske klime orijentirane na izvedbu, uočene unutar svoje odbojkaške ekipe. Odbojkašice koje su se istaknule po velikom broju dobivenih negativnih nominacija od svojih suigračica, a svrstane su u kategoriju odbačene djece ($M=26.00$; $SD=6.19$), percipiraju motivacijsku klimu kao usmjerenu na ostvarivanje vrhunskih rezultata i demonstriranje superiorne izvedbe manje ($F_{(4,138)}=2.60$; $p<.05$) nego što to čine igračice svrstane u kategoriju kontraverzne djece ($M=34.83$; $SD=8.44$). Dakle, igračice koje izazivaju podijeljene reakcije među svojim suigračicama, što je izraženo kroz podjednak broj dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija (kontraverzne igračice), doživljavaju cjelokupno okruženje i klimu koja postoji unutar njihove sportske ekipe kao kompetitivnije, te usmjereno primarno na iskazivanje sposobnosti i postizanje najboljih rezultata, u odnosu na igračice koje su negativno procijenjene, s velikim brojem dobivenih gotovo isključivo negativnih nominacija. Nisu pronađene razlike u percepciji motivacijske klime kao orijentirane na izvedbu između preostale tri sociometrijske skupine.

4.3 Predviđanje socijalne preferencije i socijalnog utjecaja mladih sportašica s obzirom na individualnu ciljnu orijentaciju i percepciju motivacijske klime

Kako bi se provjerila mogućnost predviđanja socijalnog statusa sportašica (socijalni utjecaj i socijalna preferencija) na temelju individualne ciljne orijentacije prema zadatku i percepcije motivacijske klime usmjerene ka učenju, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Nastojala se ispitati važnost svakog prediktora u objašnjavanju kriterijske varijable, zbog čega su skupovi varijabli uvedeni u regresijsku analizu u dva koraka. Da bi se izbjegao problem kolinearnosti prediktora, varijable ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje su centrirane prije unošenja u model. U prvom modelu ispitivani su glavni efekti ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje. U drugom koraku uključena je i njihova interakcija kako bi se provjerilo postoji li interaktivan efekt dispozicijskih i situacijskih varijabli u objašnjavanju socijalnog statusa sportašica. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa socijalnom preferencijom kao kriterijem te ciljnom orijentacijom na zadatak, percepcijom motivacijske klime usmjerene na učenje te njihovom interakcijom kao prediktorima prikazani su u Tablici 11.

Tablica 11. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij socijalne preferencije, s uključenim prediktorima individualne ciljne orijentacije na zadatak, percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje te njihove interakcije

MODEL	VARIJABLE	β	R^2	ΔR^2
1. korak	Ciljna orijentacija na zadatak	-.12	.02	.02
	Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje	-.06		
2. korak	Ciljna orijentacija na zadatak	-.12	.02	.00
	Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje	-.06		
	Interakcija zadatak*učenje	.02		

**p < .01; *p < .05; β – standardizirani regresijski koeficijent; R^2 - koeficijent determinacije; ΔR^2 - promjena u R^2 po koracima

Uvidom u standardizirane regresijske koeficijente zadanih prediktora, vidljivo je da su relativno niski te statistički nisu značajni. To znači da ne postoje glavni efekti ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje, kao niti njihov interaktivni efekt u objašnjavanju socijalne preferencije aktivnih mladih sportašica. Dakle, na temelju zadanih prediktora nije moguće predvidjeti socijalnu preferenciju sportašica. Iz tablice je također vidljivo da niti jedan od dva modela nije statistički značajan, a vrlo mali postotak objašnjene varijance kriterija (2%) ukazuje na to da modeli sa zadanim prediktorima gotovo uopće ne objašnjavaju varijabilitet kriterija. Drugim riječima, od svih faktora koji mogu imati efekta na varijabilitet socijalne preferencije sportski aktivne djece, postotak tog varijabiliteta obuhvaćenog zadanim prediktorima ciljne orijentacije na zadatak, percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje te njihove interakcije je gotovo nepostojeći.

Nakon toga su se analizirali glavni efekti i interakcija kojima se namjeravalo utvrditi može li se socijalni utjecaj ispitanica objasniti njihovom ciljnom orijentacijom i percepcijom motivacijske klime kao orijentirane na učenje. Rezultati sljedeće provedene hijerarhijske regresijske analize sa socijalnim utjecajem kao kriterijem te ciljnom orijentacijom na zadatak, percepcijom motivacijske klime kao usmjerene na učenje i njihovom interakcijom kao prediktorima prikazani su u Tablici 12.

Tablica 12. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij socijalnog utjecaja, s uključenim prediktorima individualne ciljne orijentacije na zadatak, percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje te njihove interakcije

MODEL	VARIJABLE	β	R ²	ΔR^2
1. korak	Ciljna orijentacija na zadatak	.20*	.03	.03
	Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje	-.11		
2. korak	Ciljna orijentacija na zadatak	.20*	.03	.00
	Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje	-.12		
	Interakcija zadatak*učenje	.03		

**p < .01; *p < .05; β – standardizirani regresijski koeficijent R² - koeficijent determinacije; ΔR^2 - promjena u R² po koracima

Glavni efekti ovih varijabli uključeni su u prvi model dok je u drugi model uključena i njihova interakcija. Varijable ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje su centrirane prije unošenja u model kako bi se izbjegao problem kolinearnosti. Oba su modela objasnila vrlo mali postotak varijance kriterija (3%). Može se reći da od svih varijabli koje mogu imati efekta na varijabilitet socijalnog utjecaja mladih sportašica, zadani prediktori ciljne orijentacije na zadatak, percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje te njihove interakcije gotovo da i neće zahvatiti i objasniti varijabilitet kriterija (socijalni utjecaj).

U prvom se modelu istaknuo glavni efekt individualne ciljne orijentacije na zadatak ($\beta = .20$; $p < .05$), što bi moglo značiti da izraženija ciljna orijentacija na zadatak rezultira većim socijalnim utjecajem unutar vršnjačke skupine. Drugim riječima, ako se prediktorska varijabla, u ovom slučaju ciljna orijentacija na zadatak poveća za jednu jedinicu (u standardnim devijacijama), kriterijska varijabla, odnosno socijalni utjecaj će se povećati za .20 jedinica (u standardnim devijacijama), a da pritom ostali prediktori ostaju konstantni. U drugom modelu i dalje postoji glavni efekt individualne ciljne orijentacije na zadatak ($\beta = .20$; $p < .05$), ali nije pronađen glavni efekt percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje, kao niti njihova interakcija. Standardizirani regresijski koeficijent, iako statistički značajan, ima relativno nisku vrijednost, a ako se u obzir uzme i jako mali postotak objašnjene varijance kriterija na temelju zadanih prediktora, interpretaciji rezultata treba pristupiti oprezno.

4.4 Predviđanje vremenskog trajanja treniranja odbojke na temelju individualne ciljne orijentacije, percepcije motivacijske klime i sociometrijskog statusa

Kako bi se testirali efekti ciljne orijentacije na zadatak i rezultat, percipirane motivacijske klime na učenje i izvedbu, te njihove interakcije i sociometrijskog statusa na godine provedene u treniranju odbojke, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Treniranje operacionalizirano kao broj godina koje su ispitanice provele baveći se odbojkom je predstavljalo kriterij. Kako bi se smanjio problem kolinearnosti, mjere individualne ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime su centrirane. U prvi model je, kao sociodemografska varijabla uključena varijabla dobi djeteta. Drugi model je, osim dobi, obuhvatio prediktore individualne ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske

klime orijentirane na učenje. Trećem modelu je, uz tri prethodno navedene varijable, priključen interakcijski efekt ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje te varijabla sociometrijskog statusa. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij trajanja treniranja odbojke s uključenim prediktorima individualne ciljne orijentacije na zadatak te percepcije motivacijske klime kao orijentirane na učenje prikazani su u Tablici 13.

Tablica 13. Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza za kriterij trajanja treniranja odbojke, s uključenim prediktorima dobi, individualne ciljne orijentacije na zadatak, percepcijom motivacijske klime orijentirane na učenje te njihove interakcije i sociometrijskog statusa

MODEL	VARIJABLE	β	R ²	ΔR^2
1. korak	Dob	.28**	.08**	.08
2. korak	Dob	.26**	.13**	.05
	Ciljna orijentacija na zadatak	.23*		
	Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje	-.16		
3. korak	Dob	.27**	.15**	.02
	Ciljna orijentacija na zadatak	.21*		
	Percepcija motivacijske klime orijentirane na učenje	-.13		
	Interakcija zadatak*učenje	-.15		
	Sociometrijski status	-.02		

**p < .01; *p < .05; β – standardizirani regresijski koeficijent; R² - koeficijent determinacije; ΔR^2 - promjena u R² po koracima

Analizom prvog modela uočeno je da je dob ispitanica objasnila ukupno 8% varijance zadanog kriterija treniranja odbojke, pri čemu se dob sportašica pokazala statistički značajnim pozitivnim prediktorom dugotrajnosti treniranja odbojke. Unutar drugog modela, varijabli dobi priključene su varijable ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje. Uvođenjem novih prediktora u model objašnjeno je još dodatnih 5% varijance treniranja odbojke. Dobiveni rezultati pokazuju da, kao što je očekivano, dob i ciljna orijentacija na zadatak značajno predviđaju treniranje odbojke, odnosno vremenski period tijekom kojeg se dijete bavi odbojkom. Kao što je vidljivo iz rezultata, dob je značajni prediktor treniranja odbojke, pa se tako starija djeca i više vremena bave odbojkom. Također, djetetova ciljna orijentacija prema zadatku predviđa bavljenje odbojkom, pa, drugim riječima,

djeca s višom ciljnom orijentacijom na zadatak, duže vremena i treniraju. Kada se u obzir uzme međusobni odnos dva prethodno navedena prediktora, nije dobivena statistički značajna korelacija ($r=.07$, $p>.05$) između dobi djeteta i njegove ciljne orijentacije na zadatak. Percepcija motivacijske klime se nije pokazala kao značajan prediktor što znači da njihova procjena cjelokupnog sportskog okruženja kao orijentiranog na učenje, usavršavanje vještina i osobni napredak nema značajnog efekta na cjelokupni vremenski period treniranja. Unutar trećeg modela, uz tri prethodno navedena prediktora (dob, ciljna orijentacija na zadatak i percepcija motivacijske klime usmjerene na učenje) obuhvaćen je i interakcijski efekt individualne ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime usmjerene na učenje te glavni efekt sociometrijskog statusa. Ovim je modelom objašnjeno još dodatnih 2% varijance kriterija. Pokazalo se da se na temelju interakcije individualne ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime usmjerene na učenje te sociometrijskog statusa ipak ne može predvidjeti vremensko trajanje treniranja odbojke.

Osim individualne ciljne orijentacije na zadatak, te percepcije pripadajuće motivacijske klime i njihove interakcije, nastojali su se ispitati i efekti suprotne dispozicijske ciljne orijentacije (na rezultat) i percepcije istovjetne motivacijske klime te interakcije na vrijeme uloženo u treniranje odbojke. Uz to su testirani su i efekti dobi te sociometrijskog statusa na trajanje treniranja odbojke te su prikazani u Tablici 14.

Tablica 14. Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza za kriterij trajanja treniranja odbojke, s uključenim prediktorima dobi, individualne ciljne orijentacije na rezultat, percepcijom motivacijske klime orijentirane na izvedbu te njihove interakcije i sociometrijskog statusa

MODEL	VARIJABLE	β	R ²	ΔR^2
1. korak	Dob	.28**	.08**	.08
2. korak	Dob	.27**	.08**	.01
	Ciljna orijentacija na rezultat	.02		
	Percepcija motivacijske klime orijentirane na izvedbu	.06		
3. korak	Dob	.28**	.09*	.01
	Ciljna orijentacija na rezultat	.03		
	Percepcija motivacijske klime orijentirane na izvedbu	.05		
	Interakcija rezultat*izvedba	.10		
	Sociometrijski status	-.05		

**p < .01; *p < .05; β – standardizirani regresijski koeficijent; R² - koeficijent determinacije; ΔR^2 - promjena u R² po koracima

Prvi je model sa zadanim prediktorom dobi ispitanica objasnio ukupno 8% varijance zadanog kriterija. Dob sportašica se ponovno pokazala statistički značajnim pozitivnim prediktorom dugotrajnosti treniranja odbojke, što bi moglo značiti da se starija djeca vremenski duže bave odbojkom od svojih mlađih suigračica. Unutar drugog modela, varijabli dobi priključene su varijable ciljne orijentacije na rezultat i percepcije motivacijske klime orijentirane na izvedbu. Uvođenjem novih prediktora u drugi model postotak objašnjene varijance kriterija treniranja odbojke je ostao gotovo nepromijenjen. To znači da se na temelju individualne ciljne orijentacije na rezultat i percepcije motivacijske klime orijentirane na izvedbu ne može predvidjeti vremensko trajanje treniranja odbojke. Unutar trećeg modela, uz tri prethodno navedena prediktora (dob, ciljna orijentacija na rezultat i percepcija motivacijske klime usmjerene na izvedbu) obuhvaćen je i interakcijski efekt individualne ciljne orijentacije na rezultat i percepcije motivacijske klime usmjerene na izvedbu te glavni efekt sociometrijskog statusa. Ovim je modelom objašnjeno tek dodatnih 1% varijance kriterija. Ponovno se dob ispitanica istaknula kao jedini značajni prediktor treniranja odbojke. Kao što nisu pronađeni statistički značajni glavni efekti individualne ciljne orijentacije na rezultat te percepcije motivacijske klime usmjerene na izvedbu na vremensko trajanje treniranja odbojke, isto je utvrđeno i za posljednja dva prediktora uvedena u model. Naime, pokazalo se da se na temelju

interakcije individualne ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime usmjerene na učenje te sociometrijskog statusa ipak ne može predvidjeti vremensko trajanje treniranja odbojke.

4.5 Percepcija i pripisivanje karakteristika osobama određene ciljne orijentacije prema postignuću u sportu

Kako bi se procijenila percepcija i mišljenje ispitanica o osobama različite ciljne orijentacije u sportu, konstruiran je kratak upitnik o hipotetskom liku, čiji je opis trebao ukazivati na njegovu individualnu ciljnu orijentaciju na zadatak, odnosno rezultat. Treća verzija upitnika sadržavala je neutralne, isključivo objektivne informacije o hipotetskom liku, predstavljajući kontrolnu verziju priče, bez decidiranog opisa osobne ciljne orijentacije prema postignuću. Dakle, svaka je verzija upitnika predstavljala jednog hipotetskog lika; hipotetskog lika orijentiranog na zadatak, neutralnog hipotetskog lika bez izražene ciljne orijentacije i hipotetskog lika orijentiranog na rezultat. Ispitanicama je po slučaju bila dodijeljena jedna od verzija priče. Trima verzijama upitnika pridodana je i lista od 16 pridjeva, odnosno karakteristika. Nakon čitanja danog opisa, ispitanice su bile zamoljene da procijene opisanog lika na zadanim dimenzijama zaokruživanjem odgovora na skali od 1 do 10. Za svaku su pojedinu karakteristiku, s obzirom na zadanu verziju opisa hipotetskog lika, izračunati deskriptivni podatci te su prikazani u Tablici 15.

Tablica 15. Prosječne vrijednosti zadanih karakteristika pripisanih hipotetskom liku s ciljnom orijentacijom prema zadatku, odnosno izvedbi, te neutralnom liku bez izražene ciljne orijentacije

karakteristika	orijentacija na zadatak (1)		bez izražene ciljne orijentacije (0)		orijentacija na rezultat (2)		F	df
	M	SD	M	SD	M	SD		
Omiljena	7.20 ₂	2.22	7.38 ₂	2.24	6.15 _{0,1}	2.23	4.11*	2,138
Samostalna	8.43	1.90	8.53	1.82	7.81	2.20	1.82	2,138
Zabavna	7.28 ₂	2.14	7.80 ₂	2.02	5.71 _{0,1}	2.59	10.81**	2,138
Svadjljiva	1.57 _{0,2}	1.28	2.73 _{1,2}	2.10	4.58 _{0,1}	2.85	22.83**	2,138
Zanemarena	1.91 ₂	1.84	2.53 ₂	2.30	3.87 _{0,1}	2.58	9.11**	2,138
Promjenjivog raspoloženja	2.98 ₂	2.13	3.96	2.49	4.51 ₁	2.51	4.91*	2,138
Društvena	9.20 ₂	1.45	8.80 ₂	1.65	6.54 _{0,1}	2.82	22.36**	2,138
Nasilna	1.11 ₂	0.31	1.50 ₂	0.95	2.00 _{0,1}	1.53	8.26**	2,138
Nemirna	1.87 _{0,2}	1.71	2.82 ₁	1.96	3.11 ₁	2.52	4.35*	2,138
Spremna pomoći	9.15 ₂	1.23	8.32 ₂	1.67	5.85 _{0,1}	3.00	30.58**	2,138
Sklona uvrijediti	1.91 ₂	2.22	2.40 ₂	2.17	4.81 _{0,1}	3.19	16.94**	2,138
Ignorirana od strane suigračica	2.07 ₂	2.16	2.14 ₂	1.75	3.33 _{0,1}	2.30	5.45**	2,138
Promjenjivog ponašanja	2.69 ₂	2.05	3.21	2.04	4.02 ₁	2.11	4.85*	2,138
Poželjna suigračica	8.31 ₂	1.56	8.00 ₂	1.68	6.33 _{0,1}	2.98	10.98**	2,138
Sklona izbjegavati razgovor	2.20 ₂	1.83	2.61 ₂	2.41	3.63 _{0,1}	2.76	4.52*	2,138
Povučena	2.61	2.34	2.89	2.23	2.79	2.39	0.17	2,138

M - aritmetičke sredina; SD - standardna devijacija; F – F-omjer; df – stupnjevi slobode
Rezultati SNK post-hoc testa prikazani su indeksiranim brojevima

Za analizu i usporedbu prosječnih vrijednosti zadanih karakteristika pripisanih hipotetskom liku s izraženom ciljnom orijentacijom na zadatak ili rezultat, odnosno hipotetskom liku bez izražene ciljne orijentacije provedena je analiza varijance, a rezultati su sadržani u Tablici 18. Tri su hipotetska lika opisana u tri zadane priče uspoređena s obzirom na izraženost pojedinih karakteristika koje su im ispitanice pripisale. Usporedba tri hipotetska lika različite ciljne orijentacije prema postignuću u sportu prema zadanim karakteristikama napravljena je uz pomoć SNK post-hoc testa.

Dobiveno je da se tri hipotetska lika različite ciljne orijentacije ili bez izražene ciljne orijentacije ne razlikuju međusobno samo u karakteristikama *Samostalna* i *Povučena*. Karakteristika *Samostalna* je isključena iz konačne verzije upitnika budući da ne pokazuje

zasićenje niti na jednom faktoru, a također se pokazala nerelevantnom za razlikovanje osoba različite ciljne orijentacije.

Kada je riječ o karakteristikama *Omiljena*, *Zabavna*, *Društvena*, *Spremna pomoći* i *Poželjna suigračica*, utvrđeno je da ispitanice smatraju hipotetskog lika orijentiranog na zadatak kao i hipotetskog lika bez izražene ciljne orijentacije omiljenijima, zabavnijima, društvenijima, spremnijim na pružanje pomoći drugima te poželjnijim suigračem u odnosu na hipotetskog lika primarno orijentiranog na rezultat. Pritom nije pronađena razlika u izraženosti ovih karakteristika između hipotetskog lika orijentiranog na zadatak i hipotetskog lika bez izražene ciljne orijentacije.

Dobivena je razlika između hipotetskog lika orijentiranog na rezultat s jedne strane, te hipotetskog lika bez izražene ciljne orijentacije i hipotetskog lika orijentiranog na zadatak s druge strane u procjenama izraženosti sljedećih karakteristika: *Nasilna*, *Sklona uvrijediti suigračice* te *Sklona izbjegavati razgovor sa suigračicama*. Naime, ispitanice su procijenile da je hipotetski lik orijentiran na rezultat skloniji vrijeđanju drugih i izbjegavanju razgovora s njima te nasilniji u odnosu na preostala dva opisana hipotetska lika. Iako su ponuđene karakteristike *Zanemarena od strane suigračica* i *Ignorirana od strane suigračica* isključene iz upitnika zbog svoje sličnosti, treba napomenuti da su ispitanice procijenile hipotetskog lika ciljne orijentacije na rezultat zanemarenijim i ignoriranim od preostala dva hipotetska lika. Prema mišljenju ispitanica, nije pronađena razlika u izraženosti ovih karakteristika (*Nasilna*, *Sklona uvrijediti suigračice*, *Sklona izbjegavati razgovor sa suigračicama*, *Zanemarena od strane suigračica* i *Ignorirana od strane suigračica*) između hipotetskih likova primarno usmjerenog na rezultat te onog bez eksplicitno izražene ciljne orijentacije.

Jedina ponuđena karakteristika za koju je utvrđeno da se na temelju njene izraženosti razlikuju sva tri hipotetska lika je karakteristika *Svadjliva*. Naime, usporedbom aritmetičkih sredina izraženosti ove karakteristike kod svakog od tri hipotetska lika s izraženom određenom ili bez uopće izražene ciljne orijentacije prema postignuću u sportu, dobiveno je da je hipotetski lik orijentiran na zadatak najmanje svadjljiv, a zatim slijedi hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije. Hipotetski lik primarno orijentiran na rezultat se pokazao kao najsvadjljiviji. Dobiveno je i da su se hipotetski lik orijentiran na rezultat, kao i hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije pokazali značajno nemirnijima u odnosu na hipotetskog lika orijentiranog na zadatak. Pritom nije pronađena razlika između hipotetskog lika bez izražene

ciljne orijentacije i hipotetskog lika ciljne orijentacije na rezultat kada je riječ o karakteristikama *Nemirna*.

Također, ispitanice su procijenile da hipotetski lik orijentiran na zadatak ima manje izraženo promjenjivo ponašanje i raspoloženje od hipotetskog lika orijentiranog na rezultat. Pritom se hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije nije razlikovao u promjenjivosti svojeg ponašanja i raspoloženja u usporedbi sa svakim pojedinim preostalim hipotetskim likom.

4.6 Usporedba izraženosti karakteristika pripisanih hipotetskom liku određene ciljne orijentacije (Tablica 15.) s dvofaktorskom strukturom i pripadajućim česticama novokonstruiranog upitnika

U ovom je odjeljku napravljena usporedba dvofaktorske strukture novokonstruiranog upitnika (opisane u poglavlju Metoda), tj. čestica sadržanih unutar svakog pojedinog faktora (*Pozitivne odrednice suigrača* i *Negativne odrednice suigrača*) s karakteristikama koje su ispitanice pripisivale opisanim hipotetskim likovima sa ili bez izražene ciljne orijentacije. Na taj se način htjelo provjeriti pripisuju li se hipotetskom liku s izraženom pojedinom ciljnom orijentacijom u većoj mjeri određene karakteristike koje su svrstane u jedan od faktora.

Uočeno je da su ispitanice pripisale hipotetskom liku orijentiranom na zadatak sve karakteristike koje su faktorskom analizom novokonstruiranog upitnika uključene u faktor *Pozitivne odrednice suigrača*. Riječ je o karakteristikama (*Omiljena, Zabavna, Društvena, Spremna pomoći drugima* i *Poželjna suigračica*) koje su, prema mišljenju ispitanica, svojstvenije osobama orijentiranim na zadatak, učenje i usavršavanje vještina u odnosu na one primarno orijentirane na rezultat, izvedbu i demonstriranje sposobnosti. Kao što je već navedeno, hipotetski lik ciljne orijentacije na zadatak se u ovim karakteristikama ipak nije razlikovao od kontrole, tj. hipotetskog lika bez izražene ciljne orijentacije. Ako se analizira značenje izdvojenih čestica, jasno je da je riječ o vrlo pozitivnim odrednicama potencijalnog suigrača, što bi moglo značiti da su ispitanice u pozitivnijem smjeru isticale hipotetskog lika orijentiranog na zadatak (ali i hipotetskog lika čijem opisu nisu pridodane eksplicitne informacije o ciljnoj orijentaciji) u odnosu na hipotetskog lika orijentiranog na rezultat.

Čestice, odnosno pripisane karakteristike, u kojima se više istaknuo hipotetski lik ciljno orijentiran na rezultat u odnosu na preostala dva hipotetska lika, prema analizi njihova značenja imaju negativniju konotaciju. Naime, veću procjenu vrijednosti na sve četiri čestice (*Nasilna*, *Nemirna*, *Sklona uvrijediti* i *Svadjliiva*) koje su faktorskom analizom uključene u faktor *Negativne odrednice suigrača* dobio je hipotetski lik orijentiran na rezultat u odnosu na hipotetskog lika orijentiranog na zadatak. To bi moglo značiti da su ispitane suigračice bile sklonije procijeniti hipotetskog lika orijentiranog na rezultat u negativnom smjeru, u odnosu na hipotetskog lika orijentiranog na zadatak. Ako se u analizu uključi i kontrola, dobiva se da je i hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije (kao i hipotetski lik orijentiran na zadatak) značajno manje nasilan i sklon vrijeđanju drugih ljudi od hipotetskog lika ciljne orijentacije na rezultat. Kada se uspoređivala izraženost karakteristike *Svadjliiva*, dobiveno je da je hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije značajno manje svadjljiv od hipotetskog lika ciljne orijentacije na rezultat, ali se od njega nije razlikovao kada je u pitanju karakteristika *Nemirna*.

Veću procjenu na tri čestice koje su priključene drugom faktoru (*Promjenjivog ponašanja*, *Promjenjivog raspoloženja* i *Sklona izbjegavati razgovor*) dobio je hipotetski lik orijentiran na rezultat u odnosu na hipotetskog lika orijentiranog na zadatak. To bi značilo da ispitanice smatraju da je nestabilno i izbjegavajuće ponašanje sadržano unutar ovog faktora za vrijeme interakcija s vršnjacima u većoj mjeri odrednica osoba orijentiranih na rezultat nego osoba orijentiranih na zadatak. Kada je riječ o kontrolnoj skupini, pokazalo se da hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije je ipak manje sklon izbjegavati razgovor sa suigračicama od hipotetskog lika kod kojeg je ta karakteristika najizraženija. Ali ako se u obzir uzmu karakteristike *Promjenjivog ponašanja* i *Promjenjivog raspoloženja*, dobiveno je da se ipak ne razlikuju hipotetski lik ciljne orijentacije na rezultat i hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije.

Nakon napravljene usporedbe procijenjene izraženosti pojedinih karakteristika pripisanih hipotetskim likovima različite ciljne orijentacije, uočeno je da su karakteristike dominantno pripisane hipotetskom liku orijentiranom na zadatak faktorskom analizom pripisane jednom faktoru, dok su čestice karakterističnije za hipotetskog lika orijentiranog na rezultat uglavnom svrstane u drugi faktor. Drugim riječima, hipotetski lik ciljne orijentacije na zadatak i hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije su dobili veće procjene na česticama ubrojenim u faktor *Pozitivne odrednice suigrača*. U odnosu na hipotetski lik ciljne orijentacije na zadatak

te na hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije, veću procjenu na većini čestica uključenih u faktor *Negativne odrednice suigrača* je dobio hipotetski lik ciljne orijentacije na rezultat.

Razlike među dva hipotetska lika oprečne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu te hipotetskog lika bez izražene ciljne orijentacije nisu uočene u dimenzijama samostalnosti i povučenosti. Čestica *Samostalna* je nakon provedene faktorske analize izbačena iz novokonstruiranog upitnika budući da ne saturira ni sa jednim ekstrahiranim faktorom, a nije se pokazala niti relevantnom za razlikovanje osoba različite individualne ciljne orijentacije. Čestica *Povučena* je uključena u drugi ekstrahirani faktor, a prema mišljenju ispitanica, nije riječ o osobini čija će izraženost razlikovati osobe ciljno orijentirane na zadatak od osoba primarno orijentiranih na rezultat. Kada je riječ o karakteristikama koje su izostavljene iz strukture upitnika, hipotetski lik ciljne orijentacije na rezultat je proglašen značajno zanemarenijim i ignoriranijim od preostala dva hipotetska lika.

5 RASPRAVA

U ovom su poglavlju pobliže objašnjeni dobiveni rezultati, a napravljena je i poveznica s rezultatima prethodno provedenih istraživanja. Također, izneseni su nedostaci uočeni prilikom provedbe istraživanja te su predložene implikacije i sugestije za daljnja istraživanja u ovom području.

Kao što je bilo očekivano, dobivena je pozitivna povezanost između individualne ciljne orijentacije na zadatak te percepcije motivacijske klime usmjerene na učenje i usavršavanje vještina (Murcia Moreno i sur., 2008). Drugim riječima, sportašice koje se odbojkom bave prvenstveno kako bi napredovale i usavršavale svoje odbojkaške vještine smatraju da i njihovo sportsko okruženje, koje uključuje trenere i suigračice, podupire takav stav i ponašanje. Prema rezultatima provedenog istraživanja, sportašice čija je primarna ciljna orijentacija za postignućem u sportu usmjerena na kvalitetno obavljanje zadatka percipiraju da unutar njihovog sportskog tima vlada motivacijska klima koja i ostale članove tima potiče na ulaganje napora, razvijanje sposobnosti te pomaganje drugima u njihovom osobnom napredovanju.

Igračice s izraženijom motivacijom za bavljenje sportom kroz učenje, međusobnu suradnju i zajednički napredak, u tom smjeru doživljavaju i svoje sportsko okruženje, za razliku od igračica s manje izraženim prethodno navedenim motivima. Iako tijekom provedbe istraživanja u obzir nisu uzeti faktori koji bi mogli imati efekt na intenzitet izraženosti individualne ciljne orijentacije, prethodno provedena istraživanja ukazuju na neka potencijalno bitna objašnjenja. Čini se da je percepcija vlastite kompetentnosti ključni faktor koji razlikuje mlade sportaše jače i slabije istaknute ciljne orijentacije prema postignuću u sportu. Prema rezultatima istraživanja, visoko kompetentna djeca u pravilu imaju više istaknutu ciljnu orijentaciju, bilo prema zadatku ili prema rezultatu, dok će djeca koja sebe smatraju manje kompetentnima u sportu kojim se bave, biti općenito manje motivirana, sa slabijom ciljnom orijentacijom prema postignuću (Barić i sur., 2014). Dispozicijska ciljna orijentacija na zadatak je, prema rezultatima prethodnih istraživanja dobar prediktor uživanja u sportu, ulaganja napora te vjerovanja da uloženi napor rezultira uspjehom (Seifriz i sur., 1992). Prema tome, moguće je da se sportašice visoke i niske ciljne orijentacije na zadatak

uistinu razlikuju u svojim stavovima i emocijama koje vežu uz bavljenje sportom, što ipak nije bilo obuhvaćeno ovim istraživanjem.

Sličan obrazac rezultata dobiven je i za pretpostavljenu povezanost ciljne orijentacije na rezultat i percipirane motivacijske klime usmjerene na izvedbu. Dobiveni rezultati su u skladu s podacima iz literature prema kojima sportašice koje su primarno ciljno orijentirane na postizanje odličnih rezultata, u tom smjeru doživljavaju i svoje sportsko okruženje, odnosno motivacijsku klimu koja postoji unutar tima (Smith i sur., 2009). Prema njihovoj percepciji, motivacijska klima je kompetitivna, potiče nadmetanje među suigračicama te je povezana s vjerovanjem da isključivo superiorne sposobnosti rezultiraju uspjehom (Seifriz i sur., 1992). Dakle, igračice s istaknutijom ciljnom motivacijom na rezultat se razlikuju u percepciji motivacijske klime usmjerene na izvedbu od ostalih igračica s manje izraženom ciljnom orijentacijom na rezultat te je doživljavaju poticajnijom za nadmetanje, uspoređivanje s drugima i ostvarivanje vrhunskih rezultata. Prema dobivenim rezultatima, izraženost pojedine individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu, rezultira razlikama u percepciji motivacijske klime. U prilog tome idu i rezultati istraživanja koji pokazuju da generalno postoji niski konsenzus među sportašima unutar tima u percepciji motivacijske klime što bi moglo značiti da je riječ o individualnom, a manje timski određenom konstrukt (Smith i sur., 2009). Taj bi nalaz mogao biti protumačen u skladu s rezultatima provedenog istraživanja, prema kojima su sportašice uglavnom procijenjivale motivacijsku klimu kao istovjetnu svojoj osobnoj ciljnoj orijentaciji, a ne na temelju grupnog konsenzusa i percepcije motivacijske klime koja postoji unutar tima.

Iako se vrlo često kompetitivnost i uspoređivanje s drugima povezuje gotovo isključivo s ciljnom orijentacijom na rezultat, istraživanja su pokazala da obje dimenzije ciljne orijentacije prema postignuću u sportu značajno koreliraju s mjerama kompetitivnosti. Naime, u većini sportova, pa tako i u odbojci, nadmetanje s drugima je najkorisniji izvor povratne informacije o vlastitom postignuću, a percepcija vlastite efikasnosti proizlazi iz samoreferenciranih kriterija kod osoba ciljno orijentiranih na zadatak, odnosno iz normativnih kriterija kod osoba ciljne orijentacije na rezultat. Čini se da je upravo izvor kriterija na temelju kojih se procijenjuje uspješnost izvedbe sportaša glavna odrednica po kojoj se razlikuju osobe ciljno orijentirane na zadatak, odnosno rezultat (Duda, 1996). Dakle, visoka ciljna orijentacija na rezultat kao individualna odrednica sportaša djelovat će na njihovu percepciju sportskog okruženja, koje će procijeniti kao usmjereno i poticajno za ostvarivanje istaknutih rezultata i

demonstriranje vrhunske izvedbe kojom će se nadmašiti suigrači i suparnici, tj. dostići normativni kriteriji. Takva percepcija motivacijske klime često rezultira smanjenim zadovoljstvom cjelokupnim timom te vjerovanjem da zajedničko ulaganje napora ipak nije dostatno za postizanje zadovoljavajućih rezultata (Seifriz i sur., 1992).

Nije dobivena statistički značajna povezanost između ciljne orijentacije na rezultat i percepcije motivacijske klime kao usmjerene na učenje. To bi značilo da se igračice, bez obzira na izraženost svojih osobnih kompetitivnih motiva kao i motiva za isticanjem u vlastitom sportskom timu ne razlikuju u svojoj percepciji cjelokupnog sportskog okruženja kao poticajnog za učenje, usavršavanje vještina te zajedničku suradnju s ciljem ostvarivanja zadovoljavajućih zajedničkih ishoda. Dobivena je i značajna negativna korelacija između individualne ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime kao usmjerene na izvedbu. To bi značilo da osobe niže razine dispozicijske orijentacije na zadatak percipiraju motivacijsku klimu kao kompetitivnu i usmjerenu na izvedbu u većoj mjeri nego osobe s izraženom ciljnom orijentacijom na zadatak. Drugim riječima, sportašice manje usmjerene na učenje, usvajanje novih vještina i sposobnosti kroz bavljenje odbojkom, smatraju svoje sportsko okruženje poticajnim isključivo za ostvarivanje superiorne izvedbe i rezultata, za razliku od igračica visoko izražene ciljne orijentacije na učenje, odnosno zadatak.

Osim individualnih dispozicijskih karakteristika koje pojedinca potiču na bavljenje sportom, ne smije se zanemariti učinak i odnos situacije, konteksta i motivacijske klime na formiranje stavova, oblikovanje ponašanja i usvajanje ciljeva povezanih s postignućem u sportu (Walling i sur., 1993). Polazeći od rezultata prethodnih istraživanja, očekivala se negativna povezanost između percepcije motivacijske klime kao usmjerene na učenje s percepcijom motivacijske klime orijentirane na izvedbu, što je ovim istraživanjem i potvrđeno. Naime, ako sportašice procijenjuju da je motivacijska klima koja postoji unutar tima dovoljno poticajna za učenje, osobni napredak i razvijanje sposobnosti, manje je vjerojatno da će to isto sportsko okruženje doživljavati kao kompetitivno i usmjereno isključivo na izvedbu i rezultat. Također, ako igračice smatraju da motivacijska klima, stvorena i oblikovana od strane trenera i suigračica, potkrepljuje nadmetanje i uspoređivanje sa suigračicama te prihvaća samo vrhunsku izvedbu i rezultate, teže će u svom okruženju pronaći poticaj za učenje i samousavršavanje.

Budući da kvaliteta socijalnih odnosa i prijateljstava unutar ekipe predstavljaju bitan faktor koji potiče mlade sportaše na nastavak aktivnog bavljenja sportom (Ullrich-French i Smith,

2009), nastajalo se istražiti njen odnos s motivacijskim varijablama. Iako, rezultati istraživanja koji govore o važnosti kvalitete socijalnih odnosa unutar ekipe nisu konzistentni, budući da prema nekim nalazima, kvaliteta socijalnih odnosa ima bitnu ulogu u specifičnim okruženjima (npr. stresna situacija), ali nema efekta na generalnu motivaciju pojedinca za bavljenjem sportom (McDonough i Crocker, 2005). Važnu komponentu istraživanja predstavljala je i uloga socijalnih odnosa unutar ekipe na individualnu ciljnu orijentaciju sportašica, kao i na njihovu percepciju motivacijske klime unutar ekipe. Primjenom sociometrijske nominacijske metode kao vrlo učestalo korištene metode određivanja socijalnog statusa djece i adolescenata (Van den Berg i sur., 2015) ispitani su socijalni odnosi među igračicama unutar odbojkaške ekipe, izraženi kroz dodjeljivanje pozitivnih i negativnih nominacija svojim suigračicama za tri odabrane aktivnosti (slaganje, zagrijavanje u paru i druženje u slobodno vrijeme). Na temelju dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija od strane suigračica, za svaku je igračicu izračunata njezina socijalna preferencija, izražena kao razlika u broju pozitivnih i negativnih nominacija, te socijalni utjecaj, koji je predstavljao zbroj dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija.

Objedinjavanjem individualne motivacije za bavljenje sportom i percepcije motivacijske klime s odrednicama grupnih interakcija i grupne dinamike koje postoje unutar ekipe nastojao se ispitati odnos ovih dviju dimenzija važnih za bavljenje timskim sportovima. Istraživanja pokazuju da sportski aktivne adolescentice osim individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu posjeduju i socijalnu ciljnu orijentaciju prema kojoj socijalni motivi mogu objasniti njihov interes za sport i uživanje u njemu. Bavljenje sportom, naročito timskim, omogućuje pojedincu razvijanje socijalnih odnosa s vršnjacima te ostvarivanje osjećaja pripadnosti grupi (Allen, 2003).

Prema rezultatima prethodno provedenih istraživanja, socijalna usporedba je, kao i uvjerenje da je jedna od svrha bavljenja sportom poboljšanje socijalnog statusa, važna komponenta odnosa među pojedincima orijentiranim na rezultat (Duda, 1992; Treasure i Roberts, 1994).

Istraživanje nije obuhvatilo opažanje i analizu stvarnog ponašanja sportašica u sportskom kontekstu čime bi se mogla provjeriti njegova konzistentnost s izraženim stavovima i motivima za bavljenje sportom. Čini se da postoji nekolicina drugih faktora prisutni u vršnjačkim interakcijama u sportskom okruženju koji imaju efekt na sociometrijski status

pojedince, kao što su percipirana popularnost (Kwon i sur., 2011) ili kompetentnost u sportu (Smith, Ullrich-French, Walker i Hurley, 2006).

Broj pozitivnih i negativnih nominacija, kao i vrijednosti socijalne preferencije i socijalnog utjecaja igračica korišteni su za izračunavanje standardiziranih rezultata koji su kasnije, prema prethodno provjerenim i primjenjenim kriterijima poslužili za određivanje sociometrijskog statusa igračica. Pritom je 27 ispitanica (19.4%) procijenjeno popularnima, 15 (10.8%) odbačenima, 20 zanemarenima (14.4%), 12 kontraverznima (8.6%) te preostalih 65 (46.8%) prosječnima. Iako u ovom istraživanju nije napravljena usporedba s uzorkom djece koja se ne bave organiziranom sportskom aktivnošću, podaci iz literature sugeriraju da su mladi sportaši i sportašice bolje prihvaćeni od strane svojih vršnjaka te da posjeduju bolji sociometrijski status u odnosu na svoje vršnjake koji se ne bave sportom (Gadžić i Vučković, 2009).

Pet se navedenih sociometrijskih kategorija uspoređivalo prema izraženosti individualnih ciljnih orijentacija prema postignuću u sportu kao i percepciji motivacijske klime. Utvrđeno je da se sociometrijske kategorije ne razlikuju u ciljnoj orijentaciji prema zadatku i rezultatu kao niti u percepciji motivacijske klime kao usmjerene na učenje. Jedina je razlika pronađena u percepciji motivacijske klime kao usmjerene na izvedbu, i to između kategorija odbačenih i kontraverznih igračica. Igračice svrstane u kategoriju kontraverznih percipiraju motivacijsku klimu kao usmjerenu na izvedbu te demonstriranje sposobnosti i ostvarivanje vrhunskih rezultata u većoj mjeri nego što to procjenjuju igračice svrstane u skupinu odbačenih. Kontraverzna su djeca karakteristična po svojoj sposobnosti da vješto balansiraju svojim prosocijalnim i antisocijalnim ponašanjima, što rezultira podjednakim prihvaćanjem i odbijanjem od strane vršnjaka (Hill i Merrell, 2004), dok su odbačena djeca sklonija aktivnostima u kojima samostalno sudjeluju, a ne zaziru niti od agresivnog ponašanja usmjerenog prema vršnjacima (Braza i sur., 2007). Moguće objašnjenje ovog nalaza može proizlaziti iz razlike u stavovima i socijalnom angažmanu uočljivom kod pripadnika ove dvije sociometrijske kategorije. Moguće objašnjenje ovog nalaza može proizlaziti iz činjenice da su kontraverzna djeca socijalno aktivnija (Braza i sur., 2007), a samim time i više uključena u sudjelovanje i interpretaciju određenih situacijskih faktora unutar ekipe, među kojima je i motivacijska klima. Odbačeni pojedinci mogu biti svjesni svog lošeg socijalnog statusa unutar ekipe te biti više fokusirani na njega od nekih drugih sociometrijskih kategorija, pri čemu situacijski faktori postaju za njih osobno manje bitni. Budući da u istraživanju nije korištena

mjera kompetitivnosti, ostaje nepoznato jesu li kontraverzni pojedinci općenito kompetitivniji od odbačenih pojedinaca, pa svoje osobne stavove projiciraju na svoju sportsku okolinu.

Provedena je i hijerarhijska regresijska analiza kojom se nastojalo utvrditi mogu li se dimenzije socijalnog statusa sportašica (socijalna preferencija i socijalni utjecaj) objasniti osobnom ciljnom orijentacijom na zadatak, percepcijom motivacijske klime na učenje te njihovom interakcijom. Dobiveno je da ne postoje glavni efekti ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime orijentirane na učenje, kao niti njihova interakcija u objašnjavanju socijalne preferencije aktivnih mladih sportašica. Uz to, uključivanjem ova tri prediktora u modele hijerarhijske regresijske analize objašnjeno je tek 2% varijance socijalne preferencije. Moguće je da bi neke druge varijable koje nisu bile obuhvaćene ovim istraživanjem (npr. procjena kompetentnosti u sportu) bolje predvidjele socijalnu preferenciju pojedinaca unutar vršnjačke skupine (Smith i sur., 2006). Dakle, stavovi sportašica o važnosti kooperacije te zajedničkog ulaganja truda i napora, obuhvaćeni u njihovoj ciljnoj orijentaciji prema zadatku, nisu značajan prediktor njihove socijalne preferencije unutar vršnjačke, sportski aktivne grupe. Osim nekih drugih faktora koji bi više doprinijeli objašnjenju varijance socijalne preferencije, moguće je da se individualna ciljna orijentacija na zadatak nije pokazala značajnim prediktorom socijalne preferencije zbog niske korelacije između stavova i ponašanja (Ajzen i Fishbein, 2005). Dakle, iako su se neke od ispitanica istaknule po svojoj visoko eksplicitno izraženoj ciljnoj orijentaciji na zadatak, nije provjereno izražavaju li one i na koji način svoju ciljnu orijentaciju na zadatak u sportom kontekstu (npr. pomažu drugima da napreduju ili ulažu maksimalan trud).

Kada je riječ o mogućnosti predikcije socijalnog utjecaja igračica također na temelju prethodno navedenih prediktora, dobiveno je da je isključivo ciljna orijentacija na zadatak značajan prediktor socijalnog utjecaja. Pritom je model unutar hijerarhijske regresijske analize koji je uključivao prediktore ciljne orijentacije na zadatak i percepcije motivacijske klime kao orijentirane na učenje objasnio tek 3% varijance socijalnog utjecaja. Socijalni utjecaj je bio operacionaliziran kao ukupan broj dobivenih pozitivnih i negativnih nominacija od strane suigračica. To bi moglo značiti da igračice s izraženijom ciljnom orijentacijom na zadatak imaju veći socijalni utjecaj unutar svoje vršnjačke skupine. No, u donošenju takvog zaključka treba biti vrlo oprezan budući da je riječ o vrlo malom efektu ciljne orijentacije na zadatak na socijalni utjecaj sportašice, a ne smije se zanemariti niti relativno mali postotak objašnjene varijance kriterija. Dakle, iako na pragu statističke značajnosti, igračice s izraženijim

stavovima i motivima usmjerenima na uzajamno pomaganje, suradnju i ulaganje napora dobivaju relativno velik broj nominacija od svojih suigračica. Pritom je važno vrlo oprezno interpretirati ove rezultate uzimajući u obzir sve statističke pokazatelje.

U pokušaju objašnjavanja nalaza da uistinu postoji glavni efekt ciljne orijentacije na zadatak, navedene su neke od mogućnosti. Naime, moguće je da izražavanje osobnih stavova i motiva vezanih za sudjelovanje u organiziranoj sportskoj aktivnosti kod igračica visoko izražene ciljne orijentacije na zadatak kod njihovih suigračica nailazi na odobravanje kvantificirano kroz broj pozitivnih nominacija, ili pak na neslaganje izraženo brojem dodijeljenih negativnih nominacija. Prema rezultatima istraživanja, pojedinci s visokom ciljnom orijentacijom na zadatak procijenjuju da su prihvaćeniji od strane svojih vršnjaka u odnosu na primjerice pojedince s izraženom ciljnom orijentacijom na rezultat (Smith, Blaguer i Duda, 2006). Ovakav obrazac rezultata, iako je riječ o samoprocjenama, sugerira veći broj pozitivnih nominacija, a samim time i veći socijalni utjecaj kod pojedinaca s izraženom ciljnom orijentacijom na zadatak. S druge strane, sportaši visoke ciljne orijentacije na zadatak vjeruju da su sposobnosti i vještine neophodne za postizanje uspjeha, ali su svjesni važnosti napornog treniranja i vježbanja (Duda i White, 1992), s čime se možda ne slažu baš svi njihovi suigrači, što može rezultirati i negativnim nominacijama. Usporedbom deskriptivnih vrijednosti prosječnog broja dobivenih nominacija igračica visoke i niske ciljne orijentacije na zadatak, dobiveno je da se ove dvije skupine ispitanica ne razlikuju, tj. da među njima ne postoji razlika u broju dobivenih nominacija, a time niti u socijalnom utjecaju. Iako rezultati dobiveni provedbom regresijske analize sugeriraju da postoji glavni efekt individualne ciljne orijentacije na zadatak na socijalni utjecaj ispitanica (a time i na ukupan broj dobivenih nominacija), to se podjelom ispitanica u dvije grupe (visoke i niske ciljne orijentacije na zadatak) nije potvrdilo. Kao što je već prethodno navedeno, riječ je o malom efektu koji se pokazao statistički značajnim, a postotak varijance kriterija objašnjen njime je također vrlo mali. Dakle, mali efekt individualne ciljne orijentacije na zadatak na socijalni utjecaj se pokazao statistički značajnim unutar hijerhijske regresijske analize, ali to nije potkrepljeno rezultatima usporedbe dvije grupe različitog intenziteta izraženosti ciljne orijentacije na zadatak.

Kako bi se istražili faktori koji bi mogli imati efekta na vremensko trajanje bavljenja odbojkom, provedena je hijerarhijska regresijska analiza s prediktorima djetetove dobi, ciljne orijentacije, percepcije motivacijske klime i sociometrijskog statusa. Naime, prema

rezultatima istraživanja, ciljna orijentacija na zadatak na uzorku sportaša u dobi od 11 godina na početku školske godine se pokazala dobrim prediktorom nastavka sudjelovanja u organiziranoj sportskoj aktivnosti u periodu od 7 do 14 mjeseci nakon provedbe istraživanja (Papaioannou, Bebetos, Theodorakis, Christodoulidis i Kouli, 2006). Kao što je i bilo očekivano, dob se pokazala značajnim prediktorom treniranja odbojke, što znači da starija djeca duže vremena treniraju odbojku. Podaci iz literature su potvrđeni budući da se ciljna orijentacija na zadatak pokazala značajnim prediktorom treniranja odbojke, što znači da djeca ciljne orijentacije na zadatak duže vremena ustraju u treniranju odbojke. Uživanje u fizičkoj aktivnosti i bavljenju sportom, kao i mogućnost provođenja vremena s prijateljima u zajedničkoj aktivnosti, kao odrednice ciljne orijentacije na zadatak, su, prema rezultatima nekih istraživanja, ključni faktori koji će potaknuti dijete na nastavak bavljenja tom aktivnošću/sportom (Jago i sur., 2009), što je u skladu s dobivenim rezultatima. Pritom se percepcija motivacijske klime usmjerene na učenje, kao niti interakcija s ciljnom orijentacijom na zadatak te sociometrijski status djeteta nisu pokazali kao značajni prediktori treniranja odbojke. Također, individualna ciljna orijentacija na rezultat, percepcija motivacijske klime usmjerene na izvedbu, njihova interakcija i sociometrijski status djeteta nisu značajni prediktori djetetovog ustrajanja u bavljenju odbojkom.

Doprinos istraživanja je i u konstrukciji upitnika kojim se pokušalo istražiti koje karakteristike ispitanice pripisuju osobama različite ciljne orijentacije prema postignuću u sportu. Ista lista od 16 karakteristika pridodana je trima verzijama opisa hipotetske osobe od kojih je jedna verzija opisivala osobu ciljne orijentacije na zadatak, druga osobu ciljne orijentacije na rezultat, a treća osobu bez izražene ciljne orijentacije. Provjerom faktorske strukture upitnika dobivena je raspodjela 13 čestica u 2 faktora. Faktorima su dodijeljena imena *Pozitivne odrednice suigrača* budući da predstavljaju karakteristike i ponašanja sportaša koja su visoko vrednovana od strane suigrača te *Negativne odrednice suigrača* koji obuhvaća nepoželjna ponašanja i karakteristike sportaša.

Kada je riječ o usporedbi likova različite ciljne orijentacije po zadanim karakteristikama, dobiveno je da su likovi ciljne orijentacije na zadatak, rezultat, kao i lik bez izražene ciljne orijentacije podjednako samostalni i povučeni. Nadalje, kod analize procjena pojedinih karakteristika, utvrđeno je da ne postoji razlika između lika ciljne orijentacije na zadatak i neutralnog lika bez izražene ciljne orijentacije. Drugim riječima, ispitanice su lika ciljne orijentacije na zadatak i neutralnog lika bez izražene ciljne orijentacije procijenile podjednako

zabavnim, omiljenim, društvenim, spremnim na pomaganje drugima i poželjnim suigračem. No ipak je uočena razlika u procjenama određenih karakteristika kod lika ciljno orijentiranog na zadatak i neutralnog lika s jedne strane, i hipotetskog lika ciljne orijentacije na rezultat s druge strane. Naime, rezultati pokazuju da ispitanice procjenjuju lik s izraženom ciljnom orijentacijom na zadatak te lik bez izražene ciljne orijentacije kao zabavnijeg, omiljenijeg, društvenijeg, spremnijeg za pružanje pomoći i poželjnijim suigračem od lika ciljno orijentiranog na rezultat. Dakle, karakteristike koje se mogu smatrati socijalno poželjnima su ispitanice uglavnom pripisivale hipotetskom liku orijentiranom na zadatak.

Također, ispitanice su procijenile da je hipotetski lik orijentiran na rezultat značajno zanemareniji i ignoriraniji od strane suigračica, skloniji vrijeđanju drugih i izbjegavanju razgovora s njima te nasilniji u odnosu na preostala dva opisana hipotetska lika. Hipotetski lik primarno orijentiran na rezultat se pokazao kao najsvadljiviji, po čemu se razlikuje od preostala dva hipotetska lika. Također, hipotetski lik bez ciljne orijentacije je procijenjen kao svadljiviji od lika ciljno orijentiranog na zadatak. Kada je riječ o karakteristikama *Promjenjivog raspoloženja* i *Promjenjivog ponašanja*, uočena je značajna razlika isključivo između hipotetskog lika ciljne orijentacije na zadatak i hipotetskog lika ciljne orijentacije na rezultat. Pritom je lik ciljne orijentacije na rezultat procijenjen kao osoba s nestabilnijim i promjenjivijim raspoloženjem i ponašanjem od lika ciljne orijentacije na zadatak. Kada je riječ o karakteristikama *Nemirna*, dobiveno je da je su lik bez ciljne orijentacije i lik ciljne orijentacije na rezultat značajno nemirniji od lika ciljne orijentacije na zadatak. Moglo bi se reći da je hipotetski lik ciljne orijentacije na zadatak u nekim ispitanim karakteristikama dobio značajno veće procjene u odnosu na preostala dva lika (*Zanemarena*, *Ignorirana*, *Sklona vrijeđanju drugih*, *Sklona izbjegavanju razgovora s drugima*, *Nasilna*, *Svadljiva*), u odnosu na lik ciljne orijentacije na zadatak (*Nemirna*, *Promjenjivog raspoloženja* i *Promjenjivog ponašanja*) Drugim riječima, hipotetski lik s izraženom ciljnom orijentacijom na zadatak je prepoznatljiv po iskazivanju manje poželjnih ponašanja i karakteristika.

5.1 Nedostatci istraživanja

Procjena socijalnih odnosa unutar ekipe učinjena od strane članica iste, napravljena je jednokratno, u jednoj vremenskoj točki. Dinamika odnosa među članicama ekipe bi bila bolje

popraćena višestrukim procjenama, s određenim vremenskim razmakom između svakog ispitivanja. Također, ispitanice su sudjelovale u istraživanju u jednom situacijskom kontekstu, onom sportskom, pa je nemoguće razdvojiti učinak njihovih interakcija u i izvan sportskog konteksta (škola, slobodno vrijeme...) na socijalne odnose unutar ekipe. U obzir nisu uzeti ostali okolinski utjecaji (npr. međusobne svađe) koji su potencijalno mogli djelovati na ispitanice prilikom davanja odgovora na pitanja o interakcijama sa svojim suigračicama.

Potencijalni nedostatak uočen kod provedbe samog istraživanja je vrijeme provedbe koje je u svim odbojkaškim kolektivima podrazumijevalo vrijeme prije ili nakon treninga ili utakmice. Budući da su treninzi odbojkaških ekipa organizirani uglavnom u večernjim terminima, od ispitanica se tražilo da u dvoranu dođu 30 do 45 minuta prije početka treninga. U takvim su okolnostima, umor, nemotiviranost i organizacija ranijeg dolaska na trening mogli djelovati na angažiranost djevojaka prilikom ispunjavanja upitnika. Kao problem se može istaknuti i nedolazak potencijalno bitnih pojedinki na jedan trening, predviđen upravo za provedbu istraživanja. Razlozi za nedolazak su u većini slučajeva bili bolest, ozljede ili škola u poslijepodnevnom terminu. Kako bi se prikupljeni podaci o broju dobivenih sociometrijskih nominacija za svaku pojedinu igračicu mogli povezati s njezinom ciljnom orijentacijom i percepcijom motivacijske klime unutar ekipe, igračice su bile zamoljene da na svaki od priloženih upitnika napišu svoje ime. Budući da im nije mogla biti zajamčena anonimnost prilikom sudjelovanja u istraživanju, moguće je da su takve okolnosti imale efekta na njihovu iskrenost i otvorenost prilikom ispunjavanja upitnika, naročito sociometrijskog listića.

Nedostatak istraživanja je i zadano ograničenje prilikom ispunjavanja sociometrijskog listića na samo jednu osobu po postavljenom pitanju. Ograničen broj nominacija je prikladniji za manje grupe (Cillessen, 2011), kao što je primjerice odbojkaška ekipa. Također, uvjeti provođenja istraživanja (ograničenost vremena i prostora) su zasigurno doprinijeli odluci o ograničavanju broja dodijeljenih nominacija po postavljenom pitanju. Time je nažalost, smanjena sveobuhvatnost i sadržaj odgovora ispitanica (neke od igračica su zasigurno htjele nominirati više svojih suigračica prilikom odgovaranja na pojedino pitanje), ali i onemogućena gradacija njihovih odgovora. Većina istraživanja se prilikom prikupljanja nominacija oslanjala na neograničen broj dodijeljenih nominacija po pitanju (Franzoi i sur., 1994). Time se osigurava sloboda ispitanika na postavljena pitanja, bez ograničenja u broju imena koja smiju nominirati kao odgovor na pitanje, što poboljšava vanjsku (ekološku) valjanost istraživanja (Cillessen, 2011).

Tijekom provedbe istraživanja javio se i problem naknadnog priljeva ispitanica čije sudjelovanje u istraživanju nije bilo predviđeno. Naime, u nekoliko se navrata dogodilo da u istraživanju sudjeluju i djevojke koje ne čine početnu dvanaestorku odbojkaške ekipe, te njihovo ime nije bilo na popisu unutar sociometrijskog dijela istraživanja. Riječ je uglavnom o mlađim igračicama koje nastupaju za mlađe uzrasne kategorije svoga kluba (najmlađe kadetkinje, mini odbojka), ali treniraju s djevojkama mladekadetskog uzrasta, ili pak o igračicama adekvatne dobi koje zbog različitih razloga ne treniraju dovoljno redovito ili kvalitetno (bolesti, izostanci zbog škole ili školskih obaveza) da bi bile konstantno uključene u natjecateljski proces u kojem sudjeluju njihove vršnjakinje. Zbog toga su njihovi podatci i ispunjeni upitnici izostavljeni iz analize, budući da je riječ o igračicama koje su mogle nominirati svoje suigračice i u pozitivnom i u negativnom smjeru, a da pritom nisu mogle biti nominirane budući da njihovo ime nije bilo na popisu u okviru sociograma.

Mogući nedostatak primjene konkretne sociometrijsko-nominacijske metode je potencijalna nerazumljivost kriterija na temelju kojih su postavljena pitanja u pozitivnom i negativnom smjeru (slaganje, zagrijavanje u paru, druženje u slobodno vrijeme). Iako nije zabilježena niti jedna opaska ispitanica vezana za nejasnoću zadanih kriterija, ostaje mogućnost za termin „slaganje“ nije dovoljno dobro operacionaliziran, te da terminu „druženje u slobodno vrijeme“ nedostaje preciznosti (nije jasno odnosi li se na generalnu tendenciju druženja u svakodnevno slobodno vrijeme ili se odnosi na druženje u slobodno vrijeme namijenjeno konkretno treningu, kao što su zajednički dolazak ili odlazak s treninga, druženje na pauzi za pijenje vode, i sl.).

Kao nedostatak istraživanja može se navesti određeni postotak nedostajućih podataka, tj. odgovora na postavljena pitanja unutar sociometrijske metode. Ispitanice su u najvećoj mjeri izostavljale odgovore na pitanja postavljena u negativnom smjeru, iako su prije same provedbe istraživanja bile zamoljene da odgovore na sva pitanja. Ovaj se nedostatak mogao ispraviti upotrebom kompjuatorizirane sociometrijske metode. Uslijed općenitog porasta upotrebe računala i računalne tehnologije u društvenim znanostima, sveprisutan je trend, između ostalog, zahvatio i primjenu sociometrijske, odnosno nominacijske metode. Istraživanje provedeno na gotovo 1700 učenika 5. i 6. razreda pokazuju da je primjena kompjuatorizirane metode rezultirala većim brojem vršnjačkih nominacija, te manjim brojem nedostajućih informacija, u usporedbi s primjenom klasične sociometrijske metode na principu papir-olovka, iako je uputa za obje grupe ispitanika bila ista. Osim toga,

kompjutorizirana verzija prikupljanja podataka sociometrijskog tipa se iskazala brojnim prednostima u kraćem vremenskom roku, pri čemu su psihometrijske karakteristike ostale na vrlo zadovoljavajućoj razini, što ih čini vrlo obećavajućim alatom za prikupljanje sociometrijskih podataka i vršnjačkih procjena među djecom i adolescentima u 21. stoljeću (Van den Berg i Cillessen, 2013).

Neki istraživači smatraju sociometrijsku metodu etički upitnom, što može predstavljati dodatno opterećenje i nedostatak uslijed njene primjene. Naime, usprkos velikom broju saznanja i informacija prikupljenih na temelju primjene sociometrijske metode, smatra se da će kategoriziranje i etiketiranje djece izazvano postavljanjem uobičajenih sociometrijskih pitanja rezultirati određenim neželjenim posljedicama. Drugim riječima, radi se o metodi koja od učenika zahtjeva stvaranje i razmišljanje o vlastitim negativnim percepcijama o drugim učenicima, čime se potencijalno nanosi šteta kvaliteti vršnjačkih odnosa (Child i Nind, 2012).

Neke su ispitanice imale poteškoća u razumijevanju pojedinih izraza od kojih su se čestice sastojale (npr. riječ „sklona“) nakon čega im je provoditeljica istraživanja ponudila objašnjenje.

Naravno, ne smije se zanemariti niti glavni nedostatak primjene upitničkih mjera koji uključuje neiskrenost i davanje socijalno poželjnih odgovora kod odgovaranja na pitanja o individualnoj ciljnoj orijentaciji ili percepciji motivacijske klime.

5.2 Doprinosi, implikacije istraživanja i moguća poboljšanja

Istraživanjem su potvrđena prethodno stečena saznanja o odnosu individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu s percepcijom motivacijske klime koja postoji unutar sportskog tima. U praktičnom smislu bi to moglo upućivati na važnu ulogu trenera u stvaranju i održavanju motivacijske klime u sportskom kontekstu. Svojim primjerom, ponašanjem i reakcijama treneri uvelike oblikuju mlade sportaše i njihove stavove vezane za motivaciju i socijalne odnose. Kako prema osobnim saznanjima postoji relativno malen broj istraživanja kojima se ispituje odnos socijalne i motivacijske komponente bavljenja sportom, ovo je istraživanje svojim rezultatima pridonijelo razumijevanju ovog područja. Doprinos

istraživanja se očituje i u konstrukciji upitnika kojim su se pokušala detektirati odilježja pripisana osobama različite ciljne orijentacije prema postignuću u sportu.

Učitelji, treneri i sve ostale osobe čija je uloga promoviranje važnosti bavljenja sportom i fizičkom aktivnošću, trebali bi u prvom redu isticati važnost te poticati intrinzičnu motivaciju mladih sportaša kao i samodeterminirane forme motivacije, kao što je primjerice ciljna orijentacija na zadatak. Na grupnom bi nivou, unutar sportskog tima, trebali stvarati motivacijsku klimu usmjerenu prije svega na učenje i osobni napredak (Zahariadis i Biddle, 2000). Longitudinalne studije kojima se ispitali efekti motivacijske klime inicirane od strane trenera na ciljnu orijentaciju postignuća kod mladih sportaša pokazuju da poticanje određenog okruženja (na učenje ili na izvedbu) rezultira povećanjem istovjetne ciljne orijentacije (Smith i sur., 2009).

Niz istraživanja je obuhvatio konstrukt percipirane kompetentnosti i intrinzične motivacije (Ullrich-French i Smith, 2009; McDonough i Crocker, 2005) s ciljem boljeg razumijevanja individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu, što nije bio slučaj u ovom istraživanju. Također, u obzir nije uzeta samoprocjena djetetove kompetencije u određenim segmentima djelovanja (npr. vježba koju je zadao trener) koja bi mogla imati efekt na djetetovu prihvaćenost unutar sportskog tima te, posljedično, na njegov sociometrijski status (Liu i sur., 2015). Također, nisu korištene ni mjere procjene pojedinačne sportske kompetencije ili sociometrijskog statusa dobivene od drugih igračica i trenera. Poželjno je izbjegavanje ograničavanja broja nominacija po postavljenom pitanju (Cillessen, 2011), odnosno kriteriju kako bi se povećala otvorenost i iskrenost ispitanika, a time i sadržanost te sveobuhvatnost njihovih odgovora.

Primjena bihevioralnih mjera (npr. učestalost i sadržaj međusobne komunikacije, provođenje zajedničkog vremena u obavljanju određenih aktivnosti...) bi uvelike pomogla u identifikaciji specifičnih obrazaca ponašanja karakterističnih za određenu sociometrijsku kategoriju. Takve bi informacije mogle biti korisne trenerima u nastojanjima da poboljšaju sportsko okruženje mladih sportaša te da njeguju kvalitetu vršnjačkih interakcija i generalna sportska iskustva (Cote i Vierimaa, 2014).

6 ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja ukazuju na povezanost individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu s percepcijom istovjetne motivacijske klime. Dobivena je značajna pozitivna povezanost individualne ciljne orijentacije s percepcijom istovjetne motivacijske klime, kao i negativna korelacija između dva tipa ispitivane motivacijske klime, što je u skladu s rezultatima prethodno provedenih istraživanja (Duda i Nicholls, 1992; Duda i White, 1992). U praktičnom smislu, modifikacijom i poticanjem određenih situacijskih faktora prisutnih u svakodnevnom sportskom kontekstu (npr. međusobno pomaganje) moguće je povećati istovjetnu individualnu ciljnu orijentaciju kod sportaša (Smith i sur., 2009). Pritom najveću odgovornost imaju treneri, naročito mladih sportskih ekipa, budući da svojim stavovima i ponašanjem mogu djelovati na motivaciju i ciljnu orijentaciju sportaša. Vršnjačke interakcije i grupna dinamika su bitne socijalne odrednice timskog sporta. Socijalna dimenzija istraživanja bila je reprezentirana kroz sociometrijsku nominacijsku metodu, zahvaljujući kojoj su ispitanice bile kategorizirane u jednu od sociometrijskih kategorija. Kada se provjeravao odnos sociometrijskog statusa s dispozicijskim i situacijskim motivacijskim varijablama, dobiveno je da igračice kontraverznog sociometrijskog statusa procjenjuju motivacijsku klimu unutar svog tima kao usmjerenu na izvedbu i rezultat u većoj mjeri nego što to čine igračice odbačenog sociometrijskog statusa.

Za potrebe istraživanja konstruiran je Upitnik pripisanih karakteristika osobama različite ciljne orijentacije. Osim opisa hipotetskog lika određene ciljne orijentacije prema postignuću u sportu upitnik sadrži i niz karakteristika na temelju kojih ga ispitanici procjenjuju. Faktorskom analizom je utvrđena dvofaktorska struktura novokonstruiranog upitnika, a istaknula su se dva faktora: Pozitivne odrednice suigrača i Negativne odrednice suigrača. Analizom odgovora dobiveno je da se tri hipotetska lika različite ciljne orijentacije ili bez izražene ciljne orijentacije ne razlikuju međusobno u svojoj povučenosti. Nadalje, uočeno je da ispitanice smatraju hipotetskog lika orijentiranog na zadatak kao i hipotetskog lika bez izražene ciljne orijentacije omiljenijima, zabavnijima, društvenijima, spremnijim na pružanje pomoći drugima te poželjnijim suigračem u odnosu na hipotetskog lika primarno orijentiranog na rezultat. Riječ je isključivo o česticama koje su faktorskom analizom sadržane u faktoru Pozitivne odrednice suigrača. Nadalje, dobivena je razlika između hipotetskog lika orijentiranog na rezultat s jedne strane, te hipotetskog lika bez izražene ciljne

orijentacije i hipotetskog lika orijentiranog na zadatak s druge strane u procjenama izraženosti sljedećih karakteristika: *Nasilna*, *Sklona uvrijediti suigračice* te *Sklona izbjegavati razgovor sa suigračicama*. Dobiveno je da je hipotetski lik orijentiran na zadatak najmanje svadljiv, zatim slijedi hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije, a hipotetski lik primarno orijentiran na rezultat se pokazao kao najsvadljiviji. Dobiveno je i da su se hipotetski lik orijentiran na rezultat, kao i hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije pokazali značajno nemirnijima u odnosu na hipotetskog lika orijentiranog na zadatak. Ispitanice su procijenile da hipotetski lik orijentiran na zadatak ima manje izraženo promjenjivo ponašanje i raspoloženje od hipotetskog lika orijentiranog na rezultat. Pritom se hipotetski lik bez izražene ciljne orijentacije nije razlikovao u promjenjivosti svojeg ponašanja i raspoloženja u usporedbi sa svakim pojedinim preostalim hipotetskim likom.

Ciljna orijentacija na zadatak se istaknula kao značajan prediktor socijalnog utjecaja mladih odbojkašica unutar vršnjačke, sportski aktivne grupe, što nije bilo predviđeno postavljenom hipotezom. Pritom se govori o vrlo malim efektima, na granici značajnosti, zbog čega su potrebna daljnja istraživanja s ciljem provjere dobivenog obrasca rezultata. Značajni efekti ciljne orijentacije i percepcije motivacijske klime na socijalnu preferenciju, kao niti njihova interakcija, suprotno očekivanjima, nisu pronađeni. Istraživanje je pokazalo da su dob djeteta, prema očekivanjima, i ciljna orijentacija na zadatak značajni prediktori trajanja treniranja odbojke, iako je riječ o malim efektima koje je potrebno oprezno interpretirati.

Kompleksnost odnosa motivacijskih i socijalnih varijabli u timskom sportu bilo bi neophodno obuhvatiti narednim istraživanjima kako bi se prikupila nova saznanja o ovom području.

7 LITERATURA

- Ajzen, I. i Fishbein, M. (2005). The influence of attitudes on behavior. U D. Albarracin, B. T. Johnson, M. P. Zanna (Ur.), *The handbook of attitudes* (str. 173-220). New York: Psychology Press.
- Allen, J. B. (2003). Social motivation in youth sport. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 25, 551-567.
- Atkinson, J. W. (1957). Motivational determinants of risk-taking behavior. *Psychological Review*, 64, 359-373.
- Atkinson, J. W. (1964). *An introduction to motivation*. Princeton, NJ: Van Nostrand.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Barić, R. i Horga, S. (2006). Psychometric properties of the croatian version of task and ego orientation in sport questionnaire (CTEOSQ). *Kinesiology*, 38, 135-142.
- Barić, R., Vlašić, J. i Cecić Erpič, S. (2014). Goal orientation and intrinsic motivation for physical education: does perceived competence matter? *Kinesiology*, 46, 117-126.
- Baumeister, R. F. i Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Beck, R. C. (2003). *Motivacija – teorija i načela*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Black, B. i Hazen, N. L. (1990). Social status and patterns of communication in acquainted and unacquainted preschool children. *Developmental Psychology*, 26, 379-387.
- Bungić, M. i Barić, R. (2009). Tjelesno vježbanje i neki aspekti psihološkog zdravlja. *Hrvatski sportskomedicinski vjesnik*, 24, 65-75.
- Braza, F., Braza, P., Carreras, M. R., Munoz, J. M., Sanchez-Martin, J. R., Azurmendi, A., Sorozabal, A., Garcia, A. i Cardas, J. (2007). Behavioral profiles of different types of social status in preschool children: An observational approach. *Social Behavior and Personality*, 35, 195-212.
- Child, S. i Nind, M. (2012). Sociometric methods and difference: A force for good – or yet more harm. *Disability & Society*, 23, 1-18.

- Cillessen, A. H. N. (2011). Sociometric methods. U Rubin, K. H., Bukowski, W. M. i Laursen, B. (Ur.). *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (str. 82-99). New York: Guilford Press.
- Cillessen, A. H. N. i Rose, A. J. (2005). Understanding popularity in the peer system. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 102-106.
- Coie, J. D. i Dodge, K. A. (1983). Continuities and changes in children's social status: a five-year longitudinal study. *Merrill-Palmer Quarterly*, 29, 261-282.
- Cote, J. i Vierimaa, M. (2014). The developmental model of sport participation: 15 years after its first conceptualization. *Science & Sports*, 295, 563-569.
- Cox, R. H. (2005). *Psihologija sporta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Dombrovskis, V., Guseva, S. i Capulis, S. (2014). Cooperation and learning effectiveness of first graders during sports lessons. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 112, 124-132.
- Duda, J. L. (1996). Maximizing motivation in sport and physical education among children and adolescents: The case for greater task involvement. *Quest*, 48, 290-302.
- Duda, J. L. i Nicholls, J. G. (1992). Dimensions of achievement motivation in schoolwork and sport. *Journal of Educational Psychology*, 84, 290-299.
- Duda, J. L. i White, S. A. (1992). Goal orientations and beliefs about the causes of sport success among elite skiers. *Sport Psychologist*, 6, 334-343.
- Epstein, J. L. (1987). Target: An examination of parallel school and family struturee that promote student motivation and achievement. *Center for Research on Elementary & Middle Schools*, 1-133.
- Findlay, L. C. i Coplan, R. J. (2008). Come out and play: Shyness in childhood and the benefits of organized sports participation. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 40, 153-161.
- Franzoi, S. L., Davis, M. H., Vasquez-Suson, K. A. (1994). Two social worlds: Social correlates and stability of adolescent status groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 462-473.
- Gadžić, A. i Vučković, I. (2009). Participation in sports and sociometric status of adolescents. *Biomedical Human Kinetics*, 1, 83-85.

- Green, V. A. i Rechis, R. (2006). Children's cooperative and competitive interactions in limited resource situations: A literature review. *Applied Developmental Psychology*, 27, 42-59.
- Harter, S. (1975). Developmental differences in the manifestation of mastery motivation on problem-solving tasks. *Child Development*, 46, 370-378.
- Harter, S. (1981). A model of mastery motivation in children: Individual differences and developmental change. U Collins, W. A. (Ur.), *Minnesota Symposium on Child Psychology*, 14. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Harter, S. (1982). The perceived competence scale for children. *Child Development*, 53, 87-97.
- Hatzigeotgiadis, A. (2002). Thoughts of escape during competition: Relationships with goal orientations and self-consciousness. *Psychology of Sport and Exercise*, 3, 195-207.
- Hill, D. K. i Merrell, K. W. (2004). Characteristics of „controversial“ children: An exploration of teacher and parent social behavior rating scale datasets. *Psychology in the Schools*, 41, 497-511.
- Jago, R., Brockman, R., Fox, K. R., Cartwright, K., Page, A. S. i Thompson, J. L. (2009). Friendship groups and physical activity: Qualitative findings on how physical activity is initiated and maintained among 10-11 year old children. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 6, 1-9.
- Jõesaar, H., Hein, V. i Hagger, M. S. (2011). Peer influence on young athletes' need satisfaction, intrinsic motivation and persistence in sport: A 12-month prospective study. *Psychology of Sport and Exercise*, 12, 500-508.
- Kwon, K., Lease, A. M. i Hoffman, L. (2011). The impact of clique membership on children's social behavior and status nominations. *Blackwell Publishing*, 14, 150-171.
- LaFontana, K. M. i Cillessen, A. H. N. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: a multimethod assessment. *Developmental Psychology*, 38, 635-647.
- Liu, S., Yuen, M. i Rao, N. (2015). Outcomes for young children's social status from playing group games: experiences from a primary school in Hong Kong. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 25, 217-244.
- Lochbaum, M. R. i Roberts, G. C. (1993). Goal orientations and perceptions of the sport experience. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 15, 160-171.

- Lusher, D., Robins, G. i Kremer, P. (2010). The application of social network analysis to team sports. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 14, 211-224.
- Mikami, A. Y., Lerner, M. D. i Lun, J. (2010). Social context influences on children's rejection by their peers. *Child Development Perspectives*, 4, 123-130.
- McDonough, M. H. i Crocker, P. R. (2005). Sport participation motivation in young adolescent girls: The role of friendship quality and self-concept. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 76, 456-467.
- Murcia Moreno, J. A., Gimeno, E. C. i Coll, D. G. (2008). Relationships among goal orientations, motivational climate and flow in adolescent athletes: Differences by gender. *The Spanish Journal of Psychology*, 11, 181-191.
- Nicholls, J. G. (1984). Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice and performance. *Psychological Review*, 91, 328-346.
- Ntoumanis, N. i Biddle, S. J. H. (1999). A review of motivational climate in physical activity. *Journal of Sport Sciences*, 17, 643-665.
- Ntoumanis, N. i Vazou, S. (2005). Peer motivational climate in youth sport: Measurement development and validation. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 27, 432-455.
- Ommundsen, Y. i Roberts, G. C. (1999). Effect of motivational climate profiles on motivational indices in team sport. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 9, 389-397.
- Papaioannou, A., Bebetos, E., Theodorakis, Y., Christodoulidis, T. i Kouli, O. (2006). Causal relationships of sport and exercise involvement with goal orientations, perceived competence and intrinsic motivation in physical education: A longitudinal study. *Journal of Sports Sciences*, 24, 367-382.
- Perasović, B. i Bartoluci, S. (2007). Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu. *Sociologija i sport*, 45, 105-119.
- Rheinberg, F. (2004). *Motivacija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.

- Sabin, S. I. i Alexandru, S. D. (2015). Study regarding the importance of developing group cohesion in a volleyball team. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 180, 1343-1350.
- Seifriz, J. J., Duda, J. L. i Chi, L. (1992). The relationship of perceived motivational climate of intrinsic motivation and beliefs about success in basketball. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 14, 375-391.
- Smith, A. L. Balaguer, I. i Duda, J. L. (2006). Goal orientation profile differences on perceived motivational climate, perceived peer relationships, and motivation-related responses of youth athletes. *Journal of Sports Sciences*, 24, 1315-1327.
- Smith, R. E., Smoll, F. L. i Cumming, S. P. (2009). Motivational climate and changes in young athletes' achievement goal orientations. *Motivation and Emotion*, 33, 173-183.
- Smith, A. L., Ullrich-French, S., Walker II, E. i Hurley, K. S. (2006). Peer relationship profiles and motivation in youth sport. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 28, 362-382.
- Tauer, J. M. i Harackiewicz, J. M. (2004). The effects of cooperation and competition on intrinsic motivation and performance. *Interpersonal Relations and Group Processes*, 86, 849-861.
- Treasure, D. C. i Roberts, G. C. (1994). Cognitive and affective concomitants of task and ego goal orientations during the middle school years. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 16, 15-28.
- Ullrich-French, S. i Smith, A. L. (2009). Social and motivational predictors of continued youth sport participation. *Psychology of Sports and Exercise*, 10, 87-95.
- Van den Berg, Y. i Cillessen, A. H. N. (2013). Computerized sociometric and peer assessment: An empirical and practical evaluation. *International Journal of Behavioral Development*, 37, 68-76.
- Van den Berg, Y. H. M., Lansu, T. A. M. i Cillessen, A. H. N. (2015). Measuring social status and social behavior with peer and teacher nomination methods. *Social Development*, 10, 1-18.
- Walker, S. (2009). Sociometric stability and the behavioral correlates of peer acceptance in early childhood. *Peer Acceptance in Early Childhood*, 4, 1-35.

- Walling, M. D., Duda, J. i Chi, L. (1993). The perceived motivational climate in sport questionnaire: construct and predictive validity. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 15*, 172-183.
- Zahariadis, P. N. i Biddle, S. J. (2000). Goal orientations and participation motives in physical education and sport: Their relationships in English schoolchildren. *The Online Journal of Sport Psychology, 2*, 1-12.